Stuk **2100** (2003-2004) – Nr. 11

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2003-2004

27 april 2004

ONTWERP VAN DECREET

betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten

REFLECTIENOTA

ingediend door de heren Jan Penris, Filip Dewinter, Christian Verougstraete, Roland Van Goethem en Mathieu Boutsen en mevrouw Hilde De Lobel

Zie :

2100 (2003-2004)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet

– Nrs. 2 tot 6 : Amendementen

– Nr. 7 : In eerste lezing door de Commissie aangenomen artikelen

– Nr. 8 : Verslag over hoorzitting

– Nr. 9 : Amendementen

– Nr. 10 : Verslag

INLEIDING

Het zeer belangrijke ontwerp van decreet betreffende de erkende erediensten werd in zeer snel tempo door het parlement gejaagd. Er werd tijdens de besprekingen nauwelijks de tijd genomen om een ernstige discussie te voeren omtrent bepaalde fundamentele vraagstukken. Graag vroegen wij met huidige reflectienota de aandacht van de dames en heren volksvertegenwoordigers voor enkele fundamentele kwesties. Onderhavige reflectienota valt uiteen in vijf delen:

1. In een eerste deel wordt onderzocht hoe de verhouding tussen kerk en staat in de loop van de jaren is geëvolueerd, hoe de erkenning als basis werd genomen voor de financiering. Hierbij blijkt onder meer dat het criterium om bepaalde godsdiensten actief te steunen de bijdrage was die deze godsdiensten leverden voor het algemeen belang. Er wordt tevens een vergelijking gemaakt met de buitenlandse wetgeving terzake.

2. De Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur was vrij scherp voor het ontwerp. De Hoge Raad stelde zelfs: *"De tekst creëert de indruk dat de Vlaamse Regering wat noodzakelijk 'opsmukwerk' heeft verricht, maar vele cruciale elementen onaangeroerd laat. Dit voorontwerp is dan ook duidelijk een gemiste kans om een voor vele gemeenten en provincies belangrijke regeling verder te moderniseren*". In een tweede deel wordt daarom een opsomming gegeven van de talrijke kritische bedenkingen van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur, waarmee – naar ons oordeel – al te weinig rekening werd gehouden, zowel in het ontwerp als tijdens de debatten in de commissie.

3. Het ontwerp van decreet voorziet in de erkenning van besturen van de lokale islamitische gemeenschappen en de financiering van de werking van deze gemeenschappen. De vraag dient echter te worden gesteld of het wel opportuun is een om een religie te financieren, die bepaalde elementaire mensenrechten en ethische waarden niet erkent. Wij stellen in het derde deel dat er grenzen dienen te zijn aan de mate waarin wij zaken, die strijdig zijn met onze samenleving, kunnen tolereren.

4. In het vierde deel wordt in concreto onderzocht of de islamitische doctrine wel verenigbaar is met de vrijheid van godsdienst en de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw. Ook wordt de grote invloed van het fundamentalisme binnen de islamitische gemeenschap en binnen de moslimexecutieve aan de kaak gesteld. Er wordt voorgesteld dat vooraleer over te gaan tot subsidiëring eerst het onderzoek zou worden gevoerd naar de inhoud van de islamitische doctrine en de inhoud van de preken in de moskeeën. Tenminste zou het respect voor de mensenrechten in het decreet moeten worden ingeschreven als voorwaarde voor subsidiëring.

5. In het vijfde deel wordt onderzocht of de islam zich wel laat vatten binnen de structuren van het decreet. De islam is immers sterk verdeeld in tal van elkaar bekampende stromingen en sekten, waarvan de aanhangers elkaar in de thuislanden vaak naar het leven staan. De indieners geloven van niet. De mislukking van de moslimexectieve kan daarbij gelden als een waarschuwing.

I. DE FINANCIERING VAN DE RELIGIES IN BELGIË EN ANDERE LANDEN

Inleiding

Na de Lambermontakkoorden werden een aantal bevoegdheden overgedragen aan de gemeenschappen en gewesten, waaronder een aantal bevoegdheden vervat in de Provincie- en Gemeentewet.
Dit gebeurde via de Bijzondere Wet 13 juli 2001 houdende de overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen (B.S., 3 augustus 2001). Hierbij werd Art.6, § 1,VIII van de Bijzondere Wet 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (gewijzigd door de Wetten van 8 augustus 1988 en 16 juli 1993) vervangen. Worden ondermeer toegewezen aan de bevoegdheid van gemeenschappen en gewesten : '6° de kerkfabrieken en de instellingen die belast zijn met het beheer van de temporaliën van de erkende erediensten, met uitzondering van de erkenning van de erediensten en de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten. 7° de begraafplaatsen en de lijkbezorging'.

Let wel : de niet-confessionele gemeenschappen zijn dus een volledig federale materie gebleven.

1. Historische evolutie inzake de verhouding Kerk en Staat

De staat is een historische realiteit die aan wijzigingen onderhevig is. Afhankelijk van het politieke regime en de staatsvorm zal de staatsoverheid dan ook een andere houding aannemen tegenover de in het land aanwezige religieuze groepen.
Deze houding kan resulteren in een confessioneel systeem (met overwicht van één godsdienst), een laïcaal systeem (met onthouding van de overheid of een neutrale houding) of een mengvorm met absolute gelijke behandeling tussen alle (maatschappelijk aanvaarde) godsdiensten.
Samengevat evolueerde West-Europa van een clericale staat naar confessionele staten om uit te monden in laïcale (geseculariseerde) staten.

In de oude beschavingen bestond er een sterke verwevenheid tussen het sacrale gegeven en de gezags- of politieke structuren.
Kernachtig uitgedrukt kan gesteld worden dat het nationaal gevoelen een religieus gevoelen was. Ook in het Romeinse keizerrijk was er een versmelting tussen de politieke en religieuze macht in hoofde van de keizer die als 'pontifex maximus', opperste hogepriester, fungeerde.

Vanaf het ontstaan van het christendom ontwikkelde zich langzaam een nieuwe visie op de verhouding tussen de godsdienst en de Staat. Het christendom verkondigde immers een persoonlijke relatie tussen God en elke mens afzonderlijk. Omdat de God van de christenen niet geïntegreerd kon worden in het 'pantheon' van de aanvaarde goden en de goddelijkheid van de keizer voor de christenen onaanvaardbaar was, werden de christenen aanvankelijk vervolgd. Toen de katholieke godsdienst eenmaal als volwaardig was erkend, werd ze een element binnen het staatsbestel en ontstond toepasselijke regelgeving. Vanaf dan was het immers noodzakelijk om de beginselen van de politieke en de religieuze overheden te harmoniseren.

Na het Edict van Milaan, uitgevaardigd in 313 door keizer Constantijn, werd de katholieke godsdienst als een volwaardige godsdienst beschouwd. Dat hierbij ook politieke motieven meespeelden, staat buiten kijf.
In 380 werd door keizer Theodosius in het Edict van Nicomedia – Tessalonica de katholieke godsdienst tot staatsgodsdienst verheven. De keizer beschouwde zichzelf als hoofd van deze nieuwe godsdienst. Zo werd in het concilie van Chalcedon (451) de keizer aangeduid met de termen 'sacerdos et imperator'.
Deze opvatting, waarbij de keizer het hoofd is van de staat en tevens het hoofd van de Kerk, wordt caesaropapisme genoemd. Dit impliceert dat de keizer terdege kon tussenkomen in kerkelijke aangelegenheden, waaronder het toebedelen van ambten en het samenroepen van concilies.
Maar door de val van het Westromeinse Rijk verzwakte de positie van de keizer en was de Katholieke Kerk de facto de universele stabiele macht, zodat het pauselijk gezag toenam.
Door deze groeiende invloed van de bisschoppen van Rome (onder meer Gregorius de Grote 595-604) werd duidelijk dat ook zij tijdelijke macht naar zich toe wilden trekken.
Paus Gelasius verdedigde deze aanspraken in 494 voor het eerst zeer expliciet met de zogenaamde twee-machtentheorie. Deze opvatting was gebaseerd op het schriftwoord van Jezus : "Geeft dan aan de keizer wat de keizer toekomt en aan God wat God toekomt".
Samengevat zijn er volgens deze theorie twee centra van macht, het sacerdotium en het imperium, aanvankelijk duidelijk van elkaar onderscheiden, waarbij het eerste toekwam aan de paus, het tweede aan de keizer. Beide centra zijn van goddelijke oorsprong, onafhankelijk en gelijk, maar de autoriteit van de Kerk is van een hogere orde dan die van de Staat. Hieruit vloeit voort dat de paus een hogere waardigheid heeft dan de keizer.
In de latere geschriften van de kerkvaders en van de pausen werd de twee machten-theorie steeds verdedigd.
Met de hernieuwde poging tot politieke eenmaking van de westerse wereld door de Frankische vorsten, die gerealiseerd werd door Karel de Grote, ontstond de res publica gentium christinanorum.
Wanneer Paus Leo II Karel de Grote kroonde in 800 tot rex francorum et longobardorum atque patricius romanorum bleek duidelijk dat de keizer zich onderwierp aan het gezag van de paus. Maar de dualistische opvatting werd nog gerespecteerd. Later werden de twee onderscheiden machten echter verenigd in de persoon van de paus.
In de Hoge Middeleeuwen zal de paus zich beschouwen als bron van het imperium en van het sacerdotium.
Wel leidde deze opvatting tot heel wat conflicten tussen de paus en de keizer (van het Heilig Roomse Rijk der Duitse natie) en tussen bisschoppen en lokale vorsten omtrent het benoemingsrecht van bisschoppen en het toekennen van beneficies.
In het Oosten resulteerden deze moeilijkheden in het schisma van 1054.
In het Westen mondden ze uit in de zogenaamde investituurstrijd (rond 1075) die beslecht werd in 1122 door het Concordaat van Worms, gesloten tussen paus Calixtus II en keizer Hendrik V. Door dit Concordaat werd de superioriteit van de geestelijke boven de tijdelijke macht bekrachtigd alsook de onafhankelijkheid van de Kerk tegenover de Staat.

De opvatting volgens welke alle macht bij de kerkelijke overheid ligt en waarbij de staat ondergeschikt is aan de kerk, wordt hiërocratie of theocratie genoemd. De pausen Gregorius VII, Bonifatius VIII en Innocentius III zijn hiervan duidelijke exponenten. Ondanks de theologische fundering die door deze pausen aan deze opvatting werd gegeven, heeft de theocratie in het Westen weinig opgang gemaakt.
Volgens deze opvatting heeft de paus een "potestas directa in temporalibus".

(De theorie van de potestas directa Ecclesiae in temporalibus" heeft duidelijke gevolgen. Volgens deze opvatting kan de Kerk enkel beslissen wat tot de bevoegdheid van de Kerk behoort en wat tot de bevoegdheid van de Staat behoort. De Staat dient zich te onthouden van elke inmenging in de kerkelijke aangelegenheden, maar dient wel zijn medewerking te verlenen aan de uitvoering van kerkelijke beslissingen.
Bij tegenstrijdigheden tussen de burgerlijke en kerkelijke wetgeving dient de kerkelijke wetgeving te prevaleren. De burgerlijke wetten die afbreuk doen aan de rechten van de Kerk zijn ipso iure onwettig en nietig. Elk politiek gezag wordt bekrachtigd door de kerkelijke investituur, die ongedaan kan worden gemaakt in geval van onwaardigheid.
Enkel de paus beslist over (onder meer) oorlog en vrede en over het verdelen van het grondgebied.)

Toen de pauselijke macht zich had ontplooid, maakten Maarten Luther en de verbreiding van het protestantisme (mede onder invloed van Calvijn en Zwingli) definitief een einde aan de religieuze eenheid van het Westen.
De ontwikkeling van kleine en onafhankelijke (nationale) staten had tot gevolg dat het ene Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie versplinterde. Verschillende staten en vorstendommen ontwikkelden zich met eigen politieke structuur, taal, cultuur en godsdienst, waardoor zogenaamde nationale kerken ontstonden.
Deze periode werd ook gekenmerkt door hevige godsdienstoorlogen, die werden beëindigd door de Vrede van Augsburg (1555) en de Vrede van Westfalen in 1648. Vanaf dan werd het beginsel gehuldigd 'cuius regio, illius et religio'. De godsdienstkeuze van de lokale vorst was bepalend voor de godsdienst van het territorium. Dit beginsel introduceerde opnieuw de confessionele staat waardoor een eerste bescheiden vorm van godsdienstvrijheid werd gerealiseerd.
De protestantse Hervorming werd aan katholieke zijde beantwoord door de Contrareformatie. Het Concilie van Trente heeft veel bijgedragen aan een hernieuwde bloei van de rooms-katholieke kerk.

Door de Hervorming werd de verhouding Kerk-Staat grondig herdacht.
In de protestantse landen kwam de bevoegdheid in religieuze zaken toe aan de politieke overheden. In Duitsland ontstond het 'territorialisme', waar met de omvorming van de staat in vorstendommen de lokale vorsten de politieke macht uitoefenden, alsook alle macht hadden over de lokale hervormde Kerk.
Algemeen wordt deze tendens om de Kerk meer direct onder de controle van de burgerlijke overheid te plaatsen jurisdictionalisme genoemd. Een essentieel element voor dit regime is het feit dat de geestelijke en tijdelijke macht elkaar wederzijds bescherming en hulp toekennen voor de verwezenlijking van hun beider respectievelijke doeleinden. Evenwel dringen de beide machten niet noodzakelijk door op elkaars eigen terrein : in principe heeft de Staat zich niet te bemoeien met de kerkelijke organisatie en de Kerk moet zich niet bemoeien met het tijdelijk algemeen welzijn.
Ook in de katholieke landen drong deze opvatting door waarbij de koning of politieke autoriteit een grote invloed kon uitoefenen op het kerkelijk leven op zijn territorium. Met de bedoeling de Kerk en haar instellingen te beschermen en te verdedigen, mengde de overheid zich echter in de kerkelijke aangelegenheden.
Dit 'regime van eenheid' heeft onder meer de volgende consequenties.
Enerzijds is er van staatswege een officiële erkenning van een kerk als staatskerk : de staat maakt de godsdienst van een kerk tot de zijne en erkent die kerk als publiekrechtelijk lichaam,

als soevereine en onafhankelijke maatschappij. Dit impliceert dat de staat de kerkelijke wetgeving erkent en de wetgeving van de staat daaraan wordt aangepast.
Tevens is er effectieve hulp en bescherming voor de religieuze maatschappij in de uitoefening van haar rechten en machten : de staat steunt de verbreiding van de leer van de religieuze gemeenschap; de waardigheid en eerbied voor de cultus worden gegarandeerd; de canonieke rechten worden ook civielrechtelijk door straffen gesanctioneerd en de staat zorgt voor de uitvoering van de uitspraken van de kerkelijke rechtbanken.
Ook worden speciale gunsten en voorrechten toegekend die variëren volgens tijd en plaats (bv.statuut van openbaar ambtenaar voor bedienaars van de eredienst; voorrechten voor kerkelijke instanties, zoals vrijstelling van belastingen, aanvullingen van tekorten van het kerkelijk budget).
Anderzijds verleent de Kerk haar steun aan de Staat (ondermeer door de uitbouw van het onderwijs).
In sommige gevallen evolueerde deze inmenging tot volledige controle.
Deze opvatting kreeg een andere invulling in de verschillende landen. In deze context kunnen worden vermeld :

- het gallicanisme in Frankrijk volgens welke opvatting enkel de geestelijke macht toekwam aan de paus en alle tijdelijke macht aan de Koning;
- het leopoldisme van groothertog Leopold I in Toscane;
- het febronianisme in Duitsland waarbij gelijkaardige ideeën als het gallicanisme werden verdedigd;
- het jozefisme in Oostenrijk;
- het regalisme in Spanje en Portugal.

Vanaf de 18de eeuw ontstond er een nieuwe geestesstroming die ook impact zal hebben op de Kerk-Staat verhoudingen, met name het liberalisme. Hierbij werd de religieuze vrijheid van de individuele burger en de laïciteit van de Staat beklemtoond. De Verlichting creëerde dus het ideologische kader voor de revolutionaire sfeer op het eine van de 18de eeuw.
De Franse Revolutie, de Verklaring van de Rechten van de Mens (1789) en de Constitution Civile du Clergé (1790) zorgden voor een omwenteling in de traditionele verhoudingen tussen de Franse Kerk en de Staat. De scheiding tussen Kerk en Staat werd in Frankrijk gerealiseerd door de wet van 3 Ventôse jaar III (21 februari 1795), maar een nieuwe godsdienst – le culte de la Raison – werd geïnstalleerd. Door het Concordaat tussen Napoleon en Paus Pius VII in 1801 werd de katholieke godsdienst opnieuw hersteld. Evenwel werd de suprematie van de Staat tegenover de Kerk bevestigd. Na de val van Napoleon – in de periode van de Restauratie – was er een heropbloei van het jurisdictionalisme.
De absolutistische staat moest echter plaats ruimen voor de rechtsstaat. In het kader van de liberale rechtsfilosofie impliceerde de opdracht van de rechtsstaat de bescherming van de persoonlijke rechten van alle burgers, waaronder de vrijheid van godsdienst.

Deze notie impliceerde ook de scheiding tussen Kerk en Staat, waarbij de staat een laïcale visie heeft op de macht en de individuele geloofsbeleving van de burgers een privé-aangelegenheid is die de Staat niet aangaat.

De wetgeving in kerkelijke aangelegenheden heeft in deze context tot doel de macht van de Kerk te beknotten en haar werkingsgebied duidelijk te omschrijven binnen welbepaalde wettelijke grenzen.

Tot vóór de Franse Revolutie werd in geen enkel Europees land de scheiding tussen Kerk en Staat gerealiseerd. Door de Hervorming en later door het rationalisme, heeft de idee van verdraagzaamheid of zelfs van scheiding voortgang gemaakt. Scheiding tussen Kerk en Staat impliceert het niet-bestaan of het verbreken van de relaties die normaal tussen Kerk en Staat zouden moeten bestaan.
De concrete invulling van de scheiding is evenwel zeer uiteenlopend.
Deze opvatting kan resulteren in het werkelijke verzet van de Staat tegenover religieuze groepen dat uitmondt in vervolging van één of meerdere religieuze groepen, waardoor ook de godsdienstvrijheid onbestaand wordt.
Een ander extreem is de totale onthouding van de Staat in religieuze aangelegenheden die dan als a-religieus kan geduid worden. In dit regime van scheiding wordt de godsdienst als louter privé-aangelegenheid beschouwd. Op het niveau van de wetgeving heeft dit tot gevolg dat elke staatsburger zijn eigen godsdienst mag belijden (zelfs buiten de cultusgebouwen), onder voorbehoud van de beperkingen ingegeven door de openbare orde en de politiereglementen. Hij kan evenwel niet gedwongen worden een godsdienst te belijden of zijn overtuiging naar buiten te brengen.
Deze individuele godsdienstvrijheid gaat samen met de vrijheid van vereniging. De Staat kan dus niet beletten dat godsdienstige verenigingen gevormd worden en bestaan op zijn territorium. Een karakteristiek juridisch element van dit systeem van scheiding is evenwel dat de staat de godsdienstige verenigingen beschouwt als privaatrechtelijke verenigingen, die rechtspersoonlijkheid verwerven in het kader van het gemeen recht, zoals ze wordt toegekend aan andere private verenigingen.
M.b.t. de rooms-katholieke kerk impliceert deze vorm van scheiding dat zij als soevereine maatschappij wordt geïgnoreerd. Het afsluiten van een verdrag (concordaat) met de H.Stoel is dan ook niet mogelijk, want er zijn geen materies die zowel tot de bevoegdheid van de Kerk als van de Staat behoren.

Het concept van de scheiding van Kerk en Staat is vandaag een belangrijk principe in alle Europese landen, maar de concrete inhoud varieert van land tot land.
Drie aspecten zijn evenwel in nagenoeg alle westerse landen te onderkennen.
Vooreerst heeft de scheiding tot gevolg dat in zowat alle westerse landen het politieke gezag en het openbare leven steeds meer steunen op een seculiere grondslag. Vervolgens heeft dit in concreto tot gevolg dat de bewindvoerders zich steeds meer neutraal gaan opstellen ten overstaan van bepaalde godsdienstige en levensbeschouwelijke stromingen van het land. En tenslotte zullen legislatieve initiatieven losgemaakt worden van wetten die gegrond zijn op godsdienstige overwegingen.

2. De historische evolutie van de verhouding tussen Kerk en Staat in België

Onze gewesten werden ééngemaakt onder de Bourgondische hertogen. Een echte staatskundige eenheid werd gerealiseerd door Keizer Karel V die in 1548 op de Rijksdag van Augsburg de XVII Provinciën tot een Bourgondische Kreits verenigde. Door de Pragmatieke Sanctie in 1549 verklaarde de keizer en de Staten-Generaal dat de Bourgondische Kreits één onscheidbaar geheel werden met hetzelfde opvolgingsrecht in alle gewesten. Het bestuur kwam toe aan een gouverneur-generaal of regent(essen). Nadien kwamen onze streken achtereenvolgens onder het bestuur van de Habsburgers en later onder Spaans bewind. Kenmerkend hierbij is evenwel dat de absolute macht van de vorsten werd ingeperkt door het bestaan van privileges (van steden en gemeenten) en plaatselijke gebruiken.

Eeuwenlang waren religie en politiek ook hier met elkaar vermengd. Vooral de rooms-katholieke kerk was duidelijk geïntegreerd in het politieke bestel.
De rooms-katholieke kerk had immers een bevoorrechte positie, aangezien zij staatsgodsdienst was. De geestelijkheid genoot (evenals de adel en de derde stand) belangrijke privileges waaronder belastinginning en het recht op de tienden die hoofdzakelijk dienden voor de financiering van kerk en eredienst. Anderzijds zorgde de rooms-katholieke kerk voor de uitbouw van het onderwijs en de armenzorg. Daarbij verleende de rijkdom van abdijen en andere religieuze instellingen de Kerk een economische macht.
Het opkomend lutheranisme en de wederdopers werden zowel door Karel V als door Filips II met geweld onderdrukt om de godsdienstige eenheid te bewaren. Later leidden de godsdiensttwisten tot een interne verdeeldheid in onze gewesten. Door de Unie van Atrecht (1579) werden de Spaanse Nederlanden opgedeeld. De feitelijke scheiding tussen de Verenigde Provinciën en de Zuidelijke Nederlanden zette zich langzaam maar zeker door en resulteerde in de Tachtigjarige Oorlog (1590-1648). Het Twaalfjarig Bestand (1609-1621), gerealiseerd door de aartshertogen Albrecht en Isabella, bracht een rustpauze in deze strijd. Door de Vrede van Münster in 1648 werd de soevereiniteit van de Verenigde Provinciën door Spanje erkend.
De Spaanse Successieoorlog (1710-1713) bracht de Zuidelijke Nederlanden van het Spaans onder het Oostenrijks Bewind, na de Vrede van Utrecht (1713).
Onder invloed van de ideeën van de Verlichting werd de rol van de rooms-katholieke kerk ernstig in vraag gesteld. In onze gewesten werd de positie van de rooms-katholieke kerk een eerste maal aangetast door een aantal besluiten van keizer Jozef II. Door het Tolerantie-Edict dat in 1781 van toepassing werd, was het rooms-katholicisme niet langer staatsgodsdienst en de rooms-katholieken waren niet langer de enige onderdanen met burgerrechten. Tevens werden door het Edict de contemplatieve religieuze orden afgeschaft, de burgerlijke stand aan de kerkelijke bedienaren onttrokken en de uitoefening van de eredienst aan bepaalde voorschriften onderworpen.
Deze hervormingen gaven in onze gewesten aanleiding tot verzet en een onafhankelijkheidsbeweging. Een eerste poging tot realisatie van dit streven in januari 1790 (door de uitroeping van de Confederatie der Verenigde Belgische Staten) had geen succes en het Ancien Régime werd hersteld. Na een tweede mislukte poging tot onafhankelijkheid en gewapend verzet tegen het Oostenrijks leger, werd in 1794 de inlijving bij Frankrijk onvermijdelijk en kwamen de Oostenrijkse Nederlanden en het prinsbisdom Luik onder Frans bestuur.
Onder dit Frans bestuur werd de basis gelegd voor de huidige verhouding tussen Kerk en Staat in België. Om die reden blijven de historische gebeurtenissen die geleid hebben tot het Concordaat van 1801, dat gesloten werd tussen Paus Pius VII en Napoleon, uitermate belangrijk.
De Frans Revolutie (1789) en het begin van het bewind van Napoleon waren periodes die gekenmerkt werden door een grondige politieke, administratieve en gerechtelijke hervorming. De scheiding tussen Kerk en Staat werd doorgezet. De regering van het Directoire seculariseerde de maatschappij, creëerde de burgerlijke stand en vormde liefdadige instellingen en onderwijs om tot lekenorganisaties.
Door de Franse Constitutie van 1791 werd de scheiding effectief en was de godsdienstvrijheid verzekerd. De clerus werd herleid tot een korps van ambtenaren. Kerkelijke goederen werden genationaliseerd 'à la charge de pourvoir d'une manière convenable aux frais du culte, à l'entretien de ses ministres et au soulagement des pauvres'. De tiendenbelasting werd afgeschaft. Religieuze orden, congregaties en broederschappen werden opgeheven bij Decreet van 17 augustus 1792.

In 1795 werden onze gewesten opgenomen in de Franse Republiek, waarbij de Nederlanden en het prinsbisdom Luik werden samengevoegd in negen departementen die de basis zullen vormen van de huidige provincies. Toen onze gebieden éénmaal onder Frans bewind waren gekomen (door het Decreet van 9 Vendémiaire An IV) hadden de decreten die de nationalisaties en opheffingen bevolen, ook in onze contreien uitwerking.
De publicatie van de Grondwet van 5 Fructidor An III werd in onze gewesten afgekondigd op 14 Vendémiaire jaar IV en werd zodoende eveneens van toepassing : '... le principe de la main-mise nationale était inhérent à la nation française; une fois proclamé, il l'a suivie partout ou elle a étendu son empire sans qu'il fût besoin de le proclamer de nouveau à chaque pas qu'elle faisait en Europe.'. Na een staatsgreep kwam Napoleon in 1799 aan de macht. Om de katholieke gemoederen te bedaren, wilde hij een 'paix religieuse' realiseren. Op 26 Messidor An X (15 juli 1801) tekenden de vertegenwoordigers van de H.Stoel en 'le gouvernement du Consulat', een overeenkomst met het oog op het herstel van de katholieke godsdienst in Frankrijk. De ratificatie werd later in hetzelfde jaar (op 10 september 1801 – 23 Fructidor An IX) uitgewisseld. Op 8 april 1802 werden de zogenaamde 'Articles organiques' gestemd. Deze artikels die een commentaar bevatten op de bepalingen van het concordaat werden door Napoleon eenzijdig bij het concordaat gevoegd. Vervolgens op dezelfde dag, 18 Germinal An X (8 april 1802), werd de wet die deze artikels bevatte alsook de wet die het concordaat ratificeerde, samen afgekondigd. Hierdoor werd de indruk gewekt dat deze artikels een integraal deel uitmaakten van het concordaat. Paus Pius VII verzette zich dan ook tegen deze 'Articles organiques', maar ze bleven niettemin in voege.

Door het concordaat werd de rooms-katholieke godsdienst officieel erkend. De rooms-katholieke godsdienst werd echter niet opnieuw staatsgodsdienst, maar kreeg het statuut van 'la religion de la grande majorité des citoyens français'. De erkenning van andere religies (ondermeer protestantisme en jodendom) werd hierdoor mogelijk. De rooms-katholieke eredienst kon opnieuw publiek uitgeoefend worden. Tevens werd een nieuwe kerkelijke structuur ingericht. Onze gewesten werden onderverdeeld in vijf nieuwe bisdommen (Mechelen, Gent, Luik, Namen en Doornik) die zich uitstrekten over één of twee departementen (zonder rekening te houden met de taalgrens) en de parochiepriesters werden betaald door de Staat.
Samengevat kan worden vastgesteld dat de invloed van Napoleon in kerkelijke aangelegenheden vrij groot bleef :

- door de 'Articles organiques' werden de geestelijken aan het burgerlijke gezag onderworpen ; dit impliceerde dat de pastoors de door de regering aanvaarde kandidaten waren, die door de bischoppen aangewezen werden ; ook moesten de geestelijken de eed van getrouwheid afleggen aan de regering ;
- de mededelingen van de H.Stoel konden enkel met het placet van de regering worden ontvangen, bekendgemaakt en ten uitvoer gebracht;
- door een beroep wegens ambtsmisbruik konden de beslissingen van de kerkelijke overheid voor de burgerlijke overheid worden bestreden.

Tevens werden 44 organieke artikelen afgekondigd voor de protestantse eredienst en later volgden specifieke decreten voor de Israëlitische eredienst.
De staatsinmenging werd evenwel nog sterker door andere decreten zoals het Decreet van 7 maart 1806 (geen legerdienst voor geestelijken).

Na de val van Napoleon, in 1815, besliste het Congres van Wenen om de Noordelijke Calvinistische Nederlanden en de Zuidelijke Katholieke Nederlanden onder het koningschap

van de protestantse Willem I van Oranje Nassau te brengen. Dit nieuwe Koninkrijk der Nederlanden was echter een korte geschiedenis beschoren (1815-1830).
De nieuwe grondwet voor het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden werd ondanks een afkeurende meerderheid in de Zuidelijke Nederlanden, toch goedgekeurd op 24 augustus 1815. En alhoewel deze grondwet gunstige bepalingen bevatte (zoals de vrijheid om zijn geloof naar keuze te belijden of helemaal geen geloof te belijden, de vrijheid van geweten, enz...) werd vooral de godsdienstvrijheid en de gelijkberechtiging van het protestantisme en het rooms-katholicisme slecht onthaald.
Door een 'Jugement doctrinal' onderschreven de bisschoppen in september 1815 de eed op de grondwet af te leggen. Tevens werden de organieke artikelen in het Nederlands recht opgenomen. Maar het verdere beleid van Willem I in godsdienstige aangelegenheden leidde tot heel wat heftige reacties. Wanneer hij in 1825 de kerkelijke colleges ophief en een Filosofisch College oprichtte waar alle priesterkandidaten gevormd moesten worden, kwam het conflict tot een hoogtepunt. In een poging de gemoederen te bedaren sloot Willem I een concordaat op 18 juni 1827 met Paus Leo XII. Maar het conflict werd hierdoor niet opgelost. Inmiddels werden de liberalen zich bewust van de absolutistische neigingen van Willem I. Een samengaan met de rooms-katholieken in hun verzet tegen het regime bleek dan ook mogelijk. Dit Unionisme is dus eerder door praktische dan wel door ideologische redenen ingegeven. Zij maakte de Belgische Revolutie van 25 augustus 1830 mogelijk.
Op 24 september 1830 nam een administratieve commissie het bestuur van het land in handen. Deze commissie werd omgevormd tot het Voorlopig Bewind. De onafhankelijkheid van België werd uitgeroepen op 4 oktober 1830. Op 6 oktober 1830 werd een Commissie ingesteld die belast werd met het opstellen van de Grondwet.
Op 16 oktober 1830 decreteerde het Voorlopig Bewind dat elke burger zich kon verenigen met een religieus of filosofisch doel. En in een tweede Decreet van dezelfde datum werd de vrijheid van meningsuiting uitdrukkelijk bevestigd. Die vrijheid werd toegekend aan elke burger individueel of als leden van een bepaalde vereniging 'de professer leurs opinions comme ils l'entendent' (art.1.). Dit Decreet stelde in artikel 3 : "Les lois générales et particulières entravant le libre exercice d'un culte quelquonque... sont également abrogées'. En artikel 4 van hetzelfde Decreet bepaalde dat geen enkele vereniging zich kon bogen op een of ander privilege en schafte elke greep van de overheid af op filosofische en religieuze verenigingen en op de erediensten 'quels qu'ils soient'. Op 23 oktober 1830 was het voorontwerp van de Grondwet klaar. Het werd als basistekst gebruikt door het Nationaal Congres.
Dit Nationaal Congres trad aan na de verkiezingen van 3 november 1830. Vanaf 10 november 1830 kwam deze vergadering meermaals samen en startte met de eindredactie van een nieuwe grondwet.
In het voorontwerp van Grondwet werd de godsdienstvrijheid afgedaan in twee bepalingen. Art.10 luidde : 'La liberté des opinions en toute matière est garantie.'. En art.11 stipuleerde : 'L'exercice publique d'aucun culte ne peut être empêché qu'en vertu d'une loi, et seulement dans le cas où il trouble l'ordre et la tranquillité publique'. Deze bepalingen waren evenwel te bondig om aanvaard te kunnen worden door de rooms-katholieken. In een brief van 13 december 1830 aan het Nationaal Congres maakte Mgr.de Méan, aartsbisschop van Mechelen, duidelijk welke de verwachtingen van de rooms-katholieke Kerk waren. Enerzijds was het episcopaat bereid afstand te doen van het systeem van een gepriviligieerde staatsgodsdienst, maar anderzijds kon zij niet akkoord gaan met de beperkingen op de godsdienstvrijheid zoals die uit de voorgestelde teksten tot uiting kwamen. De eisen van Mgr.de Méan waren : geen beperking in de openbare uitoefening van de godsdienst, vrijheid van interne organisatie, vrijheid van onderwijs, vrijheid van vereniging, bezoldiging van de bedienaren van de eredienst.

Tijdens de daaropvolgende besprekingen in het Nationaal Congres werd met deze wensen rekening gehouden.
De Grondwet werd door het Nationaal Congres bekrachtigd bij Decreet van 7 februari 1831 en afgekondigd bij Decreet van 11 februari 1831. Door de invoering van de Grondwet heeft het concordatair regime opgehouden te bestaan, hoewel de verhoudingen en sommige afspraken tussen de Rooms-katholieke Kerk en de Staat nog op het Concordaat zijn gebaseerd De rechtsleer in België blijft evenwel verdeeld over de waarde die aan de bepalingen en voorschriften van het Concordaat moet worden gehecht.
De formulering van de godsdienstvrijheid in de Grondwet maakte in ieder geval onvoorwaardelijk duidelijk dat ook andere religies dan de rooms-katholieke eredienst in België bestaansrecht kunnen verwerven.

De typering van de verhouding Kerk-Staat in België is deze van een gematigde scheiding, van een positieve neutraliteit of een welwillende neutraliteit, van een regime sui generis, van een beschermde vrijheid of een genuanceerde scheiding.
De Staat is enerzijds tolerant en neutraal inzake religieuze aangelegenheden tegenover de gelovigen en de verschillende cultussen. Het staatsburgerschap is totaal gescheiden van het lidmaatschap van één of andere religie. Deze stelling werd tijdens de voorbereiding van de Grondwet uitdrukkelijk verdedigd en herhaald. Dit beginsel werd door de rechtspraak ook steeds uitdrukkelijk bevestigd. Een schoolvoorbeeld is de niet-toepasselijkheid van de kerkelijke nietigheidsgronden inzake het huwelijk bij de burgerlijke echtscheidingsprocedure.
De Staat duldt geen inmenging van de cultussen in staatszaken. De Kerk (of kerken) is (zijn) geen staatsmacht. Zij kunnen geen wetten opleggen die in de Belgische wetgeving dienen te worden opgenomen. Tevens zal aan kerken, erediensten of religieuze gemeenschappen geen politieke macht of administratieve functies worden toebedacht.
Sommige auteurs geven aan dat de indirecte invloed van de rooms-katholieke Kerk en het katholieke denken lange tijd zeer groot is gebleven maar dat de laatste jaren een duidelijke tendens aanwezig is in de wetgeving om deze overwichtspositie terug te dringen : depenalisering abortus, invoering van de wettelijke samenwoning, wet inzake euthanasie, de vragen bij het Te Deum en de diplomatieke status van de H.Stoel, enz...

De neutraliteit van de Belgische Staat impliceert echter geenszins een totale onverschilligheid van de staat tegenover het religieuze verschijnsel in het algemeen. Want in de 'gemengde aangelegenheden', de zgn. 'res mixtae', die zowel geestelijke als tijdelijke belangen betreffen, dient noodzakelijk overleg gepleegd te worden tussen de kerkelijke/religieuze en burgerlijke overheden. Voorbeelden zijn de oprichting van parochies en bijkerken, het luiden van de klokken, de begroting van de kerkfabrieken, enz...
Daarenboven verleent de burgerlijke overheid steun en bescherming aan godsdiensten en niet-confessionele organisaties : ondermeer de financiering !

Op basis van al deze vaststellingen kan ons regime dan ook niet als een 'état laïc' gekwalificeerd worden (zoals Frankrijk), evenmin als een 'état séparé' maar eerder als een 'état aconfessionel'.

3. De basis voor de financiering : de erkenning als eredienst

In België bestaat dusgeen staatsgodsdienst. Het Nationaal Congres wenste geen privilegies ten voordele van de ene of andere godsdienst in de Grondwet in te schrijven, want de beginselen van vrijheid en gelijkheid waren onaantastbaar. De Grondwet heeft elke cultus dan ook op

grond van gelijkheid geplaatst : zowel de vrijheid van elke godsdienst, de onafhankelijkheid tegenover het staatsgezag en de gelijkheid tussen de godsdiensten wordt gerespecteerd. *Maar al vlug bleek in de 19de eeuw dat het beginsel om geen privilegies ten voordele van om het even welke godsdienst toe te staan niet houdbaar was. Er was immers geen volledige* scheiding tussen Kerk en Staat (zie het feit dat de Keizerlijke Decreten werden gehandhaafd). Bovendien bevestigde de rechtspraak dat het principe van de gelijkheid der erediensten niet impliceert dat de erediensten op een volstrekt identieke manier behandeld moeten worden (Zie Raad van State, 26 mei 1966, Pas.,1967, IV, 22 en J.T., 1967, 399 : 'les cultes, et tout spécialement l'Eglise catholique, comme des institutions dignes de faveurs de l'Etat, sans soulever la moindre récrimination ou objection'.).

Alhoewel alle godsdiensten als evenwaardig worden beschouwd , zijn sommige erediensten door de staat erkend. Deze erkenning heeft allerlei voordelen tot gevolg. In navolging van de oude rechtsleer wordt veelal aangenomen dat het feitelijk bevoordelen van deze erkende erediensten geen afbreuk doet aan het beginsel van de gelijke behandeling van de erediensten. Dit zou wel het geval zijn indien de materiële steun zou worden beperkt tot één bepaalde eredienst.
Het Belgische systeem is dan ook uniek : er is een absolute gelijkheid tussen alle (maatschappelijk) aanvaarde godsdiensten, met een systeem van privileges voor de erkende erediensten.

De reden in hoofde van de wetgever om bepaalde erediensten actief te steunen, is het morele en sociale nut dat aan bepaalde religies wordt toegekend, de bijdrage die zij leveren tot het algemeen belang en de diensten die zij bieden aan de bevolking, ter bevestiging van het openbaar belang. Deze religies worden volgens de grondwetgever beschouwd als de beste garantie voor het behoud van de bestaande sociale orde, voor de eerbied voor het gezag, bevordering van de publieke moraliteit en zelfs voor het respect van de privé-eigendom. Samengevat worden zij beschouwd als behoeder van de moraal.

De Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur laat zich over de noodzakelijkheid van de financiering van de werking van de erediensten door de overheid als volgt uit : "Over de vraag of een financiële tegemoetkoming door de overheid in de werking van de erediensten nog nodig is, kan volgens de Hoge Raad geen twijfel zijn : ja. Hiervoor kan verwezen worden naar de argumentatie van Prof.Rik Torfs en Prof.Kurt Martens. Daarin wordt onder andere gesteld dat, in tegenstelling tot het Amerikaanse systeem waar elke burger geacht wordt voor zichzelf te zorgen, de overheid in het Europese welvaartsysteem heel wat kosten voor haar rekening neemt en allerlei activiteiten subsidieert die min of meer nuttig worden geacht. Daarbij kan het gaan om onderwijs of gezondheidszorg, maar ook om sport en muziek. Waarom dan niet levensbeschouwing ? Niemand zal ontkennen dat erediensten een maatschappelijke functie te vervullen hebben.
Daarom wordt volgens beide auteurs ook best niet getornd aan het principe van de rechtspersoonlijkheid voor de instellingen belast met het beheer van het tijdelijke van de erediensten.
De Hoge Raad onderschrijft deze redenering en heeft er eveneens principieel geen bezwaar tegen dat, daar het hier gaat om instanties die op het grondgebied van de gemeente- en provinciebesturen maatschappelijk nuttig geachte activiteiten ontplooien, een deel van de financiering (niet de wedden en pensioenen – die volgens de Grondwet staatsverplichtingen zijn – zie art.181 § 1 en §2) aan hen verplicht wordt opgelegd.".

Erkende erediensten zijn dus religieuze stromingen die (a) als godsdienst worden onderkend en (b) vervolgens via een expliciete erkenning bepaalde voordelen krijgen toebedeeld.

In het Belgisch rechtssysteem bestaat er evenwel geen eenduidigheid omtrent het begrip 'eredienst'.
De term 'eredienst' is een administratieve vertaling van het woord 'culte'. Eigenlijk wordt met 'eredienst' dus 'godsdienst' bedoeld, waarvan de 'eredienst' een wezenlijk onderdeel is. Om door de wetgever als 'eredienst' te worden erkend, dient een godsdienstige stroming vooreerst als cultus te worden beschouwd. Bij gebrek aan een wettelijke definitie van de term 'eredienst' wordt het aan de rechterlijke wijsheid overgelaten om in geval van betwistingen uit te maken wat als godsdienst of 'cultus' moet geduid worden en wat niet.
Vanuit de grondwettelijke bepalingen hebben de rechtspraak en de rechtsleer trachten af te leiden wat de grondwetgever onder 'cultus' verstaat. Uit de rechtsleer kunnen als wezenlijke elementen worden gedistilleerd :

- een groepering van mensen die eenzelfde geloofsleer aankleven;
- die deze leer vrij en openbaar – als groep en individueel – willen veruitwendigen;
- waarvoor alleszins handelingen en plechtigheden zijn voorzien en eventueel rustdagen zijn te onderhouden;
- met een zekere hiërarchische structuur;
- en waarvan sommige leden voorgaan in de godsdienstige vieringen.

Het komt de rechter toe in concrete gevallen te oordelen of een godsdienstige stroming als 'cultus' kan worden beschouwd. Bij deze beoordeling hanteren de rechters de rechtsleer, maar ook de verschijningswijze van de reeds erkende erediensten als maatstaf. Evenwel mag noch door de wetgever noch door de rechterlijke macht geoordeeld worden over de inhoud van een godsdienstige stroming.
Om een overtuiging te kwalificeren als 'cultus' hanteert de rechtspraak verder een aantal criteria :

- vooreerst veronderstelt de 'cultus' een dienst aan een godheid. Dit kan variëren van de verering van één God, verschillende godheden en halfgoddelijke personen, maar eerbetuigingen aan een bepaalde persoon, ofschoon deze misschien voor een godheid wordt gehouden, worden niet als 'godsdienstig' beschouwd en dientengevolge ook niet als uitingen van een eredienst;
- tevens moet de geestesstroming of 'cultus' een eigen stelsel van dogma's en een eigen moraal hebben. Wanneer de dogma's ontleend zijn aan andere erediensten of gebrekkig zijn geformuleerd, lijkt zulks onvoldoende:
- eveneens is de veruitwendiging van de eerbetuigingen en de godsdienstige gevoelens noodzakelijk via (openbare) plechtigheden, woorddiensten, offers, ceremonies, gebeden, sacramenten en/of riten (d.i. de eigenlijke eredienst sensu stricto);
- de openbaarheid en de toegankelijkheid voor het publiek

Samenvattend kan gesteld worden dat een godsdienst of 'cultus' administratief-rechtelijk wordt omschreven als een uitwendige en publieke manifestatie van religieuze gevoelens. Hieruit blijkt dat de aanwezigheid van een eredienst sensu stricto doorslaggevend is voor de rechtspraak bij de kwalificatie van een geestesstroming als 'cultus' of eredienst sensu lato.

Eenmaal een bepaalde stroming of overtuiging (meestal via een rechterlijke uitspraak) als 'eredienst' of 'cultus' wordt gekwalificeerd, kan deze uitdrukkelijk erkend worden.

De erkenning is een wetgevende akte waardoor een bepaalde cultus door zijn inschrijving als begunstigde in de Wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediesten van overheidswege *wordt gefinancierd en tevens andere voordelen krijgt. Deze erkenning wordt niet beschouwd* als een inbreuk op de organisatorische zelfstandigheid van de kerkelijke/religieuze organisatie maar als een handeling die de financiële verplichtingen van de overheid ten opzichte van de erediensten vaststelt.

De aanvraag om wettelijke erkenning wordt gedaan door de verantwoordelijke of verantwoordelijken van de desbetreffende eredienst. Vervolgens wordt door de regering, in casu de Minister van Justitie, een onderzoek ingesteld naar de criteria inzake de erkenning. Er in principe geen beperking van het aantal te erkennen erediensten, voor zover tenminste met bepaalde voorwaarden wordt rekening gehouden.
Vaststaande wettelijke criteria zijn er niet. Wel worden door het Ministerie van Justitie een vijftal criteria ('voorwaarden') gehanteerd om tot de erkenning van een cultus over te aan. Uit ministeriële antwoorden op parlementaire vragen kan het volgende worden opgemaakt :

- de eredienst moet met name een betrekkelijk groot aanhangers groeperen (verschillende tienduizenden)
- gestructureerd zijn, hetgeen ondermeer betekent dat er een representatief orgaan is die de eredienst kan vertegenwoordigen in zijn betrekkingen met de burgerlijke overheid;
- al gedurende vrij lange tijd in het land gevestigd zijn (dit wil zeggen reeds verschillende decennia);
- een maatschappelijk belang vertegenwoordigen;
- zich onthouden van elke activiteit die tegen de maatschappelijke orde indruist

De wetgever mag de hierboven aangegeven karakteristieken nagaan, maar dient zich te onthouden van een waardeoordeel of oordeel over het waarheidsgehalte van een godsdienstige leer.
Evenmin kan de overheid zich mengen om regelend op te treden of om mee gestalte te geven aan het doel van de godsdienst, het behoud en de verspreiding van zijn leer en de beoefening van zijn moraal.
De erkenning van de eredienst geschiedt door of krachtens een wet. Zo'n erkenning geschiedt op impliciete wijze doordat het bestuur en het personeel van een cultus worden aanvaard, bevestigd of gecreëerd. Vervolgens wordt de Wet van 4 maart 1870 op de temporaliën van de erediensten gewijzigd. En tenslotte worden de uitvoeringsbesluiten getroffen. Hierdoor worden de lokale of provinciale kerkgemeenschappen erkend bij koninklijk besluit, in uitvoering van de wet tot erkenning van de eredienst.
Samengevat wordt de erkenning gerealiseerd op twee niveau's, nl. door de erkenningswet van de cultus en vervolgens door de uitvoeringsbesluiten waardoor de verschillende lokale gemeenschappen worden erkend.

4. De geschiedenis van de financiering van de erediensten in België

4.1. De financiering van de rooms-katholieke eredienst

Een kentering in de ontwikkeling van de religieuze orden en congregaties werd tot stand gebracht door de opheffing van de Jezuïetenorde in 1773 door Paus Clemens XIV. In onze contreien werden de contemplatieve orden afgeschaft door keizer Jozef II in 1783.

Onder het Franse Regime werd door het Decreet van 13 februari 1790 de burgerlijke dood evenals de rechtspersoonlijkheid van kerkelijke instellingen afgeschaft.
Later werden door het Decreet van 18 augustus 1792 de orden en congregaties in Frankrijk afgeschaft en hun goederen genationaliseerd. In onze gewesten gebeurde dit door het Decreet van 15 Fructidor An IX (1 september 1796). Hospitaal- en onderwijscongregaties bleven omwille van hun maatschappelijke functie nog een tijdje gespaard, maar door het decreet van 5 Frimaire An VI (25 november 1797) werden ook zij afgeschaft.
De religieuzen mochten individueel nog verder werken in de verschillende instellingen blijkens een besluit van 7 Fructidor An V (24 augustus 1797).
Door de wet van 16 Vendemiaire An V (7 oktober 1796) werden de burgerlijke godshuizen opgericht die de goederen van de oude godshuizen beheerden. En door het decreet van 27 Prairial An IX (16 juni 1801) werden de goederen van de religieuze orden en congregaties toevertrouwd aan deze Hospices.
In art.11 Wet 18 Germinal jaar X wordt duidelijk gesteld dat de bisschoppen seminaries en kathedrale kapittels mogen organiseren maar 'Tous autres établissements ecclésiastiques sont supprimés'.

Na de onafhankelijkheid van België bouwde het religieuze leven zich opnieuw uit op basis van de vrijheid van vereniging.

Het systeem van de erkende erediensten was reeds neergelegd in de Wet van 18 Germinal An X/Wet van 8 April 1802 (erkenning rooms-katholieke eredienst), meer bepaald in de organieke artikelen gevoegd bij het Concordaat van 15 juli 1801.

Vandaag de dag wordt de Wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke van de erediensten als basis genomen voor de erkenning van de erediensten. Deze wet bevatte oorspronkelijk een regeling voor vier erediensten, met name de rooms-katholieke, protestantse (erkend door de Wet van 18 Germinal An X/ 8 April 1802), anglicaanse (erkend door de decreten van 18 en 24 april 1835, bevestigd door art.19 van de Wet van 4 maart 1870) en Israëlitische eredienst (erkend door de Decreten van 17 maart 1808). Twee andere godsdiensten werden later erkend via een wijziging van deze wet, met name de Islamitische en de orthodoxe godsdienst.

De modellen voor de begroting van de rooms-katholieke kerkfabrieken zijn gereglementeerd in het K.B. 7 augustus 1870.
Reeds in de organieke artikelen werd duidelijk gesteld dat de rooms-katholieke eredienst onder de leiding van de aartsbisschoppen in hun diocees zal worden uitgeoefend. De aartsbisschop is de verantwoordelijke voor de kerkprovincie en is tevens hoofd van de rooms-katholieke eredienst. Evenwel is elke diocesane bisschop de bevoegde tussenpersoon tussen zijn bisdom en de burgerlijke overheid inzake de tijdelijke goederen van de eredienst van zijn bisdom.

De inkomsten van de rooms-katholieke kerk bestaan nu uit giften, schenkingen, legaten en misfundaties en collecten ten behoeve van de noden van de kerk of voor een bepaald werk. Deze collectes mogen in de gebouwen van de eredienst plaatshebben of ook aan huis of straat gebeuren.

Bij toepassing van art.181 Gec.Gw. hebben sommige bedienaren van de rooms-katholieke eredienst een erkende post op de staatsbegroting, evenals een pensioen indien zij bijdragen hebben betaald.

Vanaf 1956 werden deze bedragen gekoppeld aan de index. En vanaf 1963 wordt de bezoldigingsregeling van alle erkende erediensten rechtstreeks bij wet vastgesteld. Voordien werden alleen de wedden van de bedienaren van de rooms-katholieke eredienst bij wet bepaald en die van de andere erkende erediensten bij K.B. De basis voor de betaling van de wedden vormt Hoofdstuk IV van de Wet van 2 augustus 1974.
Daarnaast is er de terbeschikkingstelling door de gemeente van een pastorie, een woonst of een woonstvergoeding aan de pastoors van een parochie. De provincie stelt een residentie, woonst of een woonstvergoeding ter beschikking van de bisschop die op het grondgebied van de provincie verblijft.
Vervolgens is er de tussenkomst van publieke overheden (gemeentelijke en provinciale) bij de ontoereikendheid van de inkomsten van de kerkfabrieken.
Ook zijn er subsidies voor de heropbouw, de restauratie en de grote herstellingen van de gebouwen van de eredienst ten laste van de gewestelijke en lokale besturen.

Tenslotte zijn er de fiscale vrijstellingen :

-vrijstelling van de BTW en de rechtspersonenbelasting
-de vrijstelling van kadastraal inkomen
-de vrijstelling van onroerende voorheffing.

4.2. De financiering van de orthodoxe eredienst

De orthodoxe eredienst werd erkend door de Wet van 17 april 1985. De inrichting van kerkfabrieken werd uitgewerkt bij K.B. van 15 maart 1988. Bij K.B. van 12 juli 1989 werden de modellen van de begrotingen en de rekeningen vastgesteld die opgemaakt moeten worden door de kerkfabrieken van de orthodoxe eredienst.
De metropoliet aartsbisschop, exarch van de oecumenische patriarch van Constantinopel, treedt op als representatief orgaan.

4.3. De financiering van de protestantse eredienst

Na de Franse Revolutie konden ook de protestanten zich opnieuw organiseren. In de Wet van 18 Germinal An X waren er al enkele bepalingen opgenomen omtrent de protestantse eredienst in het algemeen (art.1 tot 14), voor de hervormde (calvinistische) kerken (art.15-32) en de Augsburgse confessie (lutheraanse) in het bijzonder (art.33-34). Ook in de decreten van 5 mei 1806 en 25 maart 1807 werd deze eredienst behandeld.
Bij het K.B. van 16 april 1816 werd de organisatie der protestantse kerken in de zuidelijke Provinciën van het koninkrijk doorgevoerd waardoor er twee klassen (Maastricht en Brussel) werden ingevoerd, verder onderverdeeld in 'cercles'. Na de onafhankelijkheid was een reorganisatie nodig. De vertegenwoordigers van protestantse kerken stelden de statuten op van de Bond van Protestants Evangelische Kerken van het Koninkrijk België. In 1836 werd er een akkoord gesloten tussen de regering en de protestantse pastors waarbij duidelijk gesteld werd dat de synode 'la seule autorité ecclésiastique' was van de protestantse kerken in België. In een ministeriële brief van 18 mei 1839 werd de synode van deze Bond erkend als enige overheid en als enige vertegenwoordigingsorgaan. In 1871 werden de kerkbesturen van 10 protestantse kerken opgericht. De organisatie van de bestuursraden bij de protestantse kerken werd gerealiseerd bij K.B. van 7 februari 1876. Tevens werd de Synode erkend als overlegorgaan. In 1877 werd de begroting voor de kerkfabrieken gereglementeerd.

In 1978 werd de Verenigde Protestantse Kerk in België opgericht, een koepel. Enkele jaren geleden werd de ARPEE opgericht, de Administratieve Raad van de Protestantse en Evangelische Erediensten die een bredere vertegenwoordiging van de verschillende protestants-evangelische kerken moet mogelijk maken.

Iedere plaatselijke gemeente verbindt er zich toe naar vermogen bij te dragen in het financiële leven van de Verenigde Protestantse Kerk in België.
De plaatselijke inkomsten behelzen de bijdragen, giften en offeranden van de gelovigen, de legaten en andere schenkingen, de inkomsten uit goederen en de eventuele toelagen van de centrale kas, de districtskas of van de overheid.

Onder plaatselijke uitgaven worden verstaan de onkosten voor de eredienst, de lopende algemene kosten (eventueel met inbegrip van de predikantswedde (de uitbetaling of aanvulling van de wedde en het pensioen)), de acties in verband met het evangelisatiewerk; de diaconie, de financiële lasten voortvloeiend uit het gebruik en het onderhoud van kerkelijke gebouwen en alle noodzakelijke uitgaven in verband met de regionale, nationale en wereldwijde solidariteit.
De uitgaven van de protestantse eredienst worden ten dele door de overheid gedekt.
De wedden en pensioenen van de eerste predikanten, de predikanten en huppredikanten van de erkende kerkgemeenten komen ten laste van de Schatkist. Tevens wordt de voorzitter van de synode en vijf medewerkers vergoed door de Schatkist.
Bij Decreet van 5 mei 1806 werd de verplichting aan de gemeente opgelegd om aan de bedienaren van de protestantse eredienst een woonst te verstrekken en te voorzien in het onderhoud van de kerken. De gemeente kan evenwel enkel verplicht worden om een woonst- of een woonstvergoeding voor een pastor te voorzien per kerk of kapel.
Tevens geniet de protestantse eredienst van de fiscale vrijstellingen (onroerende voorheffing voor de gebouwen van de eredienst, vrijstelling van BTW, rechtspersonenbelasting, enz...).
Daarbij genieten de beheerraden die bij K.B. zijn ingesteld voor het beheer der goederen van de kerk van :

- kosteloze registratie voor overdrachten in der minne van onroerende goederen ten algemenen nutte die aan hen worden gedaan;
- de vrijstelling van het zegelrecht voor de uittreksels uit de registers van de burgerlijke stand of uit de registers gehouden door de ambtenaren van de burgerlijke stand voor de akten; betreffende het verkrijgen, het herkrijgen, het behoud en het verlies van nationaliteit wanneer bedoelde uittreksels aan hen worden afgeleverd;
- de vermindering van het registratierecht op de schenkingen onder de levenden tot 6,60 % voor schenkingen die aan hen gedaan zijn;
- de vermindering van het successierecht en van het recht van overgang bij overlijden tot 6,60 % voor de legaten die ze ontvangen;
- vrijstelling van de belasting voor aanplakking voor de plakbrieven van de bedienaars van de eredienst betreffende de oefeningen plechtigheden en diensten van de eredienst;
- idem voor de plakbrieven ter aankondiging van openbare voordrachten of vergaderingen die worden belegd tot godsdienstige propaganda en waarvoor geen betaling vereist wordt.

4.4. De financiering van de Israëlitische eredienst

Na de val van Granada in 1492 kwamen heel wat Sefardische Joden naar Antwerpen. Door de godsdiensttroebelen in onze gewesten in de zestiende eeuw vluchtten zij ondermeer naar Amsterdam of naar het Ottomaanse Rijk. Onder de invloed van de Verlichting kwam er een grotere openheid voor de aanwezigheid van de Joden in de samenleving. Hun positie werd bevestigd in het Franse Keizerrijk, onder Napoleon. In de organieke artikelen wordt evenwel geen melding gemaakt van de Israëlitische cultus. De eigenlijke reglementering vloeit voort uit drie Decreten van 17 maart 1808. Daarin werd een gedetailleerde regeling uitgewerkt omtrent de territoriale, bestuurlijke organisatie alsook de financiering van de Israëlitische eredienst.
Tijdens het interbellum nam het aantal Joodse immigranten in België enorm toe. Aan deze situatie kwam abrupt een einde door de tweede wereldoorlog. Nadien heeft de joodse gemeenschap zich opnieuw georganiseerd. Tevens ontstond een duidelijke stroming van laïciteit binnen deze gemeenschap, zowel in denkstroming als in structuur.

De Joodse eredienst is in België georganiseerd in gemeenten van verschillende strekking, met een Centraal Consistorie of meerdere analoge organen als algemeen bestuur op één grondgebied.
Thans zijn er zestien erkende joodse of Israëlitische gemeenten in België.
Een erkende gemeenschap van de Israëlitische gemeenschap is een gebiedsomschrijving die op voorstel van het Centraal Consistorie voor de Israëlitische eredienst mits koninklijke goedkeuring is opgericht als een zelfstandige indeling met het oog op de behartiging van de geestelijke belangen van de bewoners van dit gebied.

De inkomsten komen voort uit giften, schenkingen en legaten.
De wedden en pensioenen van de bedienaren die behoren tot het kader komen ten laste van de overheid.
Daarnaast wordt een woonst ter beschikking gesteld of een woonstvergoeding betaald door de gemeente of stad, kunnen subsidies worden uitbetaald voor de heropbouw, restauratie en grote herstellingen van de synagogen.
Men geniet tevens van fiscale vrijstellingen (zoals eerder opgesomd) en geniet de beheerraad die bij K.B. is ingesteld (de bestuursraden) van dezelfde zaken die bij de financiering van de protestantse eredienst werden opgesomd.

4.5. De financiering van de Anglicaanse eredienst

In België werd de Anglicaanse eredienst erkend door de Decreten van 18 en 24 april 1835 en bevestigd door de Wet van 4 maart 1870. Het vertegenwoordigend orgaan bij de overheid is het Centraal Comité.
De diocesane raad voor financiën (Diocesan Board of Finance) heeft als opdracht de financiën van het bisdom te regelen. De bestuurders van deze raad (Directors) zijn juridisch aansprakelijk voor de werkzaamheden van de raad. Binnen de Anglicaanse Gemeenschap zijn er heel wat fondsen die bijdragen voor de werkzaamheden in het bisdom zoals de Church Commissioners en Common Fund (naast investeringen en giften). Verder is er nog een Diocesan Development Fund en een Diocesan Ordination Fund. Daarnaast zijn er collectes, vaste 'fees' voor de religieuze diensten en legaten.

De wedden en pensioenen van de bedienaren die behoren tot het kader worden betaald door de overheid. Daarnaast is er de terbeschikkingstelling van een woonst of een

woonstvergoeding door de gemeente of stad aan de bedienaars van de erkende anglicaanse parochies.
Ook is er tussenkomst van de gemeenten bij de ontoereikendheid van de inkomsten van de bestuursraad. Tevens worden subsidies uitbetaald voor de heropbouw, restauratie en grote herstellingen van de kerkgebouwen.
Tenslotte geniet de anglicaanse eredienst van de fiscale vrijstellingen (waaronder vrijstelling van onroerende voorheffing voor de gebouwen van de eredienst, vrijstelling van BTW, vrijstelling van rechtspersonenbelasting). Daarbij geniet de beheerraad die bij K.B. is ingesteld voor het beheer der goederen van de kerk (in casu de bestuursraden) van de zaken die ook bij de financiering van de protestantse en Israëlitische eredienst werden opgesomd.

4.6. De financiering van de Islamitische eredienst

In 1968 werd het Islamitisch Cultureel Centrum (ICC) te Brussel opgericht en de facto als officiële Islamitische gesprekspartner beschouwd.
De Islamitische eredienst werd erkend door de Wet van 19 juli 1974 (Wet 19 juli 1974) tot erkenning van besturen belast met het beheer van de temporaliën van de islamitische eredienst, B.S.23 augustus 1974. Deze wet hield de erkenning in van de besturen inzake het beheer van de tijdelijke goederen van de Islamitische gemeenschap. Door deze wetswijziging werd het mogelijk dat Islamgemeenschappen op basis van een provinciale indeling voortaan in aanmerking kwamen voor staatsfinanciering en enkele andere materiële voordelen.
Maar in afwachting van de aanduiding van een representatief orgaan werden werden geen gemeenschappen wettelijk erkend.

Bij Koninklijk Besluit van 3 mei 1978 werd de samenstelling en de werking bepaald van de comité's die instaan voor het materiële beheer van de lokale Islamitische gemeenschappen die later bij Koninklijk Besluit dienen te worden erkend. Tevens werden verkiezingen in het vooruitzicht gesteld die moesten worden georganiseerd door het ICC die tot uitwerking van een representatief orgaan moesten leiden. Maar er werden daarna geen Islamitische gemeenschappen erkend, zodat ook van de verkiezingen die in het besluit waren voorzien, niets in huis kwam.

Sinds 1981 wordt de wet die de uitkeringen regelt voor de bedienaren van de erkende erediensten een som uitgetrokken voor de bedienaren van de Islamitische eredienst, maar deze som wordt niet effectief uitbetaald. Wel werd een jaarlijkse 'subsidie' toegekend voor de werking.
In oktober 1988 werden gesprekken gevoerd met het ICC te Brussel om een voorstel te doen om te komen tot een representatief orgaan. Maar in 1990 kwam het ICC onder druk te staan omwille van zijn structuur.
Het ICC organiseerde een verkiezingsprocedure voor een democratisch samengestelde Hoge Raad van Moslims in België. Het Ministerie van Justitie vroeg echter dat deze verkiezingen zouden worden stopgezet waardoor het K.B. van 3 mei 1978 niet verder in de praktijk werd gebracht. Bij K.B. van 16 november 1990 werd een Voorlopige Raad van Wijzen opgericht voor de organisatie van de islamitische eredienst in België. Hierdoor werd het Islamitisch Centrum van zijn taak ontheven om op te treden als officiële gesprekspartner en vertegenwoordiger van de Islam in België. Binnen deze raad werd een Technisch Comité opgericht, dat belast werd met de aanstellingen van de leraars in de islamitische godsdienst.
Weldra ontstonden evenwel spanningen en een zekere kritiek op de organisatie ervan bleef

aanwezig bij een deel van de moslimgemeenschappen. Door interne spanningen werd een einde gesteld aan het mandaat van de leden van de Voorlopige Raad in oktober 1992.
In het voorjaar van 1993 werd in overleg met de moslimgemeenschappen een Constituante opgericht met 51 leden. Op 27 juni 1993 werd het Executief verkozen (van 17 personen) door de Constituante. In het voorjaar van 1994 werden opnieuw, met tussenkomst van het Centrum van Gelijkheid van Kansen en Migrantenbeleid, in navolging van het Koninklijk Commissariaat, onderhandelingen gevoerd die ertoe leidden aan de minister een voorstel te formuleren om over te gaan tot de erkenning van een representatief orgaan voor de islamitische godsdienst in België.
Eerst werd dit Executief opgericht voor een beperkte periode. De bevoegdheid was drievoudig en bestond er in om primo de leraars islamitische godsdienst aan te duiden, secundo de personen aan te duiden die de islamitische eredienst zouden vertegenwoordigen in de hospitalen evenals tertio de personen aan te duiden die de islamitische eredienst zouden vertegenwoordigen in de gevangenissen. Dit orgaan werd formeel aangesteld bij K.B. van 3 juli 1996.
Het Executief genoot evenwel niet de legitimiteit van een instelling die geschraagd was op een clerus of die bij ontstentenis van dergelijke hiërarchische structuur ontstaan is uit een democratische verkiezing. Om die reden werd dan ook aan de Minister van Justitie voorgesteld om de oprichting te overwegen van een orgaan dat hoofd van de eredienst is. In maart 1998 legde het Executief een voorstel neer tot organisatie van de verkiezingen binnen de moslimgemeenschappen. Deze procedure werd goedgekeurd bij beslissing van de ministerraad van 12 juni 1998. Bij K.B. van 24 juni 1998 werd het K.B. van 3 juli 1996 betreffende het Executief van de Moslims gewijzigd. Het bestaande Executief werd ermee belast om de verkiezingen te organiseren met het oog op het voorstellen tot erkenning van een representatief orgaan van de islamitische eredienst.
Bij M.B. van 24 september 1998 werd een begeleidingscommissie georganiseerd. Op 13 december 1998 werden de verkiezingen ingericht met het oog op de samenstelling van een representatief orgaan voor de islamitische eredienst.
Ongeveer 45.000 moslims participeerden aan deze verkiezingen.
De verkiezingen hebben geleid tot de samenstelling van een Moslimraad (of Algemene Raad) met 51 leden. Deze Moslimraad werd aangevuld met tien leden die door de begeleidingscommissie werden aangeduid. Deze 61 leden moesten dan zelf nog zeven bijkomende leden aanduiden.
Bij K.B. van 4 maart 1999 werd het K.B. van 3 juli 1996 betreffende het Executief van de Moslims gewijzigd. En bij Wet van 10 maart 1999 werd artikel 19bis van de Wet van 1870 gewijzigd.
Uit de Algemene Raad van 68 personen moesten dan 17 personen gekozen worden die het Executief van Moslims zouden uitmaken. Evenwel behield de overheid zich het recht voor om de goedkeuring te hechten aan het Executief. In concreto betekende dit dat de leden van het Executief konden worden gescreend teneinde na te gaan of zij niet behoorden tot extreme bewegingen.
Eerst bij Koninklijk Besluit 3 mei 1999 werd het Executief van de Moslims van België als representatief orgaan van de Islamitische eredienst erkend (B.S.20 mei 1999) en 16 leden ervan werden erkend bij Koninklijk Besluit van 4 mei 1999 (B.S., 1 juni 1999).
De moeilijkheden inzake de concrete werking bleven evenwel bestaan.

De Islamgemeenschap is onderverdeeld in gemeenten, rond een moskee gegroepeerd.
Er zijn bijna 400 moskeeën in België, die onderverdeeld zijn in grote, middelgrote of kleine.
Ze hebben een imam als geestelijke voorganger.

Vanaf januari 2002 zou geleidelijk tot effectieve erkenning worden overgegaan. De hiërarchie moest worden medegedeeld en de bestuursraden moesten worden opgericht.
Er zijn echter heel wat moeilijkheden rond de Moslimexecutieve die een en ander geweldig hebben vertraagd.

Algemene opmerking

De rooms-katholieke, anglicaanse, protestantse en Israëlische godsdiensten zijn georganiseerd op basis van het grondgebied van de gemeente.
De Islamitische en orthodoxe godsdienst worden door de Koning georganiseerd voor één of meer bepaalde provincies en voor het administratief arrondissement Brussel-hoofdstad, zodat een bestuur eigen aan deze erediensten enkel op provinciale basis kan worden opgericht en niet op gemeentelijke basis.

5. De representatieve organen van de eredienst en het nieuwe decreet

Bij het beoordelen van de aanvragen naar erkenning van de erediensten baseert de overheid zich op het advies van de 'hoofden van de eredienst'. Ook de verdere contacten tussen de erkende erediensten en de Belgische overheidsdiensten (Ministerie van Justitie) gebeuren via de respectieve hoofden van de eredienst.
Art.19 van de Wet van 4 maart 1870 bepaalt in deze zin dat 'Ces Eglises sont pour la gestion de leurs intérêts temporels et pour leurs rapports avec l'autorité civile, représentées et organisées de la manière qui sera déterminée par le gouvernement. ». Evenwel kan volgens de Raad van State geen enkel orgaan zich de jure opwerpen als de unieke vertegenwoordiger van een bepaalde cultus of overtuiging, zelfs als de overheid dit wenselijk acht (Advies Raad van State bij voorontwerp wet betreffende de afgevaardigden en de administraties die belast zijn met het beheer van de materiële en financiële belangen van de niet-confessionele gemeenschappen, Kamer, 1998-1999, 1966/1, 46 e.v.
De bevoegde overheidsadministratie hanteert thans ook de term 'representatief orgaan' (tevens is er overleg tussen de diverse strekkingen teneinde een betere representativiteit van deze erediensten te voorzien) indien een bepaalde godsdienst intern gekenmerkt is door grote interne diversificaties (zowel het protestantisme en de islam). Een representatief orgaan dient dan zoveel mogelijk belangrijk gestructureerde verenigingen te omvatten. De interne bevoegdheidsverdeling mag beantwoorden aan de interne verscheidenheid van de erkende erediensten 'zowel ten aanzien van de organisatie van de eredienst als wat de inhoud van de geloofsovertuiging betreft'. Hierbij komt het een godsdienstige stroming zelf toe uit te maken welke instantie bevoegd is en dus als representatief orgaan zal optreden.
Vraag blijft echter in welke mate de overheid kan eisen dat er slechts één representatief orgaan is per erkende eredienst ?

De respectieve hoofden van de eredienst of representatieve organen zijn bevoegd inzake de aanduiding van de 'aanhangers' of 'volgelingen' en de bedienaren van de eredienst.
Deze instanties zijn dus de gesprekspartners met de bevoegde Belgische administratie (Ministerie van Justitie – dienst Erediensten). De overheid zal zich onder meer tot hen wenden om inlichtingen te bekomen wanneer een niet van staatswege erkende denominatie een voordracht wenst te doen tot erkenning binnen één van de erkende cultussen.

De hoofden van de erediensten of representatieve organen zijn : Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen-Brussel (rooms-katholieke kerk), Synode van de Verenigde Protestantse Kerken (protestantse kerk), het Centraal Israëlitisch Consistorie (Joodse eredienst), Centraal Bureau van de Anglicaanse eredienst (Anglicaanse eredienst), de metropoliet aartsbisschop-exarch van de Oecumenische Patriarch van Constantinopel (orthodoxe eredienst) en het Executief van de Moslims/Moslimexecutieve (de Islam).

Inzake het bestuur van de Islamitische eredienst wordt verwezen naar art.19 bis van de Wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediensten, dat bepaalt dat de besturen die eigen zijn aan de Islamitische eredienst, op dezelfde wijze georganiseerd worden als de besturen van de protestantse, anglicaanse en Israëlitische eredienst.
Het K.B. van 3 mei 1978 tot inrichting van de comité's belast met het beheer van de temporaliën van de erkende islamitische gemeenschappen machtigt de genoemde gemeenschappen om comité's op te richten die belast zijn met het beheer van de tijdelijke belangen inzake de islamitische eredienst. PROBLEEM : Dit K.B. werd op heden niet in de praktijk gebracht en de verdere inrichting van deze comités moet worden gerealiseerd.

In het ontwerpdecreet van de Vlaamse Regering zijn de artikelen 230 tot 264 gewijd aan de organisatie en de werking van de Islamitische eredienst. Er wordt in de memorie van toelichting gesteld dat voor het comité van de Islamitische gemeenschap en het centraal bestuur regelingen gelden die parallel lopen met de organisatie en de werking van de rooms-katholieke kerkfabrieken, met dien verstande dat de Islamitische eredienst niet gemeentelijk maar provinciaal is georganiseerd, zodat het centraal bestuur de comités van de Islamitische gemeenschappen in de provincie overkoepelt.
De artikelen 265 tot 271 werken een regeling uit voor het administratief toezicht die mutatis mutandis parallel loopt met de regeling van de rooms-katholieke eredienst (artikel 57 tot 63) en die overeenstemt met de regeling voor de orthodoxe eredienst (artikel 222 tot 228). Hierdoor wordt het zwaartepunt van het toezicht gelegd bij het bestuur dat er rechtstreeks financieel bij betrokken is (de bestendige deputaties) en bij de provinciegouverneur, en ontstaat een toezichtregeling die voor alle erediensten gelijksoortig is. Ook voor de goederen en het patrimonium, de financiën en de rechtsgedingen is de regeling gelijklopend voor alle erkende erediensten.

De vraag is : kan de Islam hier naadloos in worden ingepast ?
De Islamgemeenschap is onderverdeeld in gemeenten, rond een moskee gegroepeerd. Deze gemeenschappen bestaan reeds en zijn gegroepeerd rond ongeveer 383 moskeeën in België die onderverdeeld zijn in grote, middelgrote of kleine moskeeën. Deze gemeenschappen hebben een imam als geestelijke voorganger.
De administratie van de Dienst Erediensten – Ministerie van Justitie neemt volgende drie criteria in overweging bij de erkenning van een Islamitische gemeente : 1) een voldoende aantal gelovigen per gemeente (nl.250), 2) de zekerheid dat de gemeente niet het centrum wordt van allerhande activiteiten die de openbare orde zouden kunnen verstoren (geen organieke banden hebben met buitenlandse staten of instellingen, teneinde in de toekomst de onvervreemdbaarheid van de cultusplaatsen te vrijwaren) en 3) geen te grote invloed van het buitenland (geen politiek activisme onderhouden binnen de moskee). Vanaf januari 2002 werd geleidelijk tot de effectieve erkenning worden overgegaan. De bedoeling is om tot erkenning over te gaan van 75 gemeenten in 2002, 25 in 2003 en 25 in 2004.

Een erkende gemeenschap van de Islamitische eredienst is een gebiedsomschrijving die op voorstel van het Moslimexecutief mits koninklijke goedkeuring is opgericht als een

zelfstandige indeling met het oog op de behartiging van de geestelijke belangen van de bewoners van dit gebied. De erkenning van de bestuursraden is geregionaliseerd.

6. De financiering van de erediensten in het buitenland

6.1.Het Italiaanse systeem :

Italië heeft in 1990 een grondige omwenteling meegemaakt in de financiering van de kerken. Dat gebeurde op basis van de herziening in 1984 van het Concordaat tussen de H.Stoel en Italië en de daardoor geïnspireerde Italiaanse wetgeving van 20 mei 1985. Het systeem kwam in 1990 op kruissnelheid.
In het oude systeem kreeg de kerk financiële hulp van de staat langs drie wegen : het loon van de parochiepriesters, hulp bij de bouw van nieuwe kerken, de bezoldiging van de priesters in openbare dienst.
De zwaarste uitgavenpost van de staat ten voordele van de kerk was tot en met 1989 het loon van de meeste, niet alle, parochiepriesters. De staat betaalde de priesters geen loon maar een 'congrua' (een begrip uit het kerkelijk recht) een passende vergoeding. Dat schrijft voor dat de clerus uit zijn ambt een inkomen moet ontvangen dat overeenstemt met de waardigheid van dat ambt. Dat passend inkomen diende te komen van het beneficie dat aan het kerkelijk ambt was verbonden. Wanneer verlichte vorsten, zoals bv.Jozef II, kerkelijke goederen naasten, dan nemen zij, dan neemt de staat, de verplichting op zich de clerus toch een passend inkomen, de 'congrua' te bezorgen.
Dat model hanteerde de eengemaakte Italiaanse staat die in 1870 de Kerkelijke Staat annexeerde en eerder al in andere vorstendommen de kerkelijke goederen had aangeslagen. Heel wat goederen gingen definitief over naar de staat, een deel van de goederen bleven als beneficie bewaard en moesten het loon opbrengen van de bisschop, de kanunniken en de pastoors. Al in 1900 waren die fondsen daarvoor niet meer toereikend want de inkomsten uit onroerend bezit daalden overal door de gewijzigde economische situatie en door de inflatie. Het Concordaat van 1929, de Lateraanse Verdragen die een regeling troffen voor het verlies van de Kerkelijke Staat, bracht ook voor dit probleem een oplossing. Voortaan zou de staat voor de priesters bijpassen wat de beneficies niet meer konden opbrengen. Dat maandelijks bij te passen bedrag gaf men de oude naam 'congrua'. In 1989 eindigde dit systeem (het was toen zo'n 400 euro per maand per priester).
Er dient wel gezegd dat de staat niet alle diocesane priesters betaalde. Meer dan een derde van de Italiaanse diocesane priesters, 14.000, vielen uit de boot om de eenvoudige reden dat zij geen juridische titel konden doen gelden op inkomsten uit beneficies. De wet kende enkel de bisschoppen, kanunniken en pastoors op posten die in 1870 bezet waren. Een hulpbisschop, bv., maar ook bisschoppelijke vicarissen, pastoors in nieuwe parochies en parochiepriesters die vrijgesteld waren voor nieuwe pastorale taken, konden geen recht doen gelden op de 'congrua' omdat ze geen historische rechten hadden op inkomsten uit de beneficies.

De tweede staatstussenkomst in Italië, tot aan het nieuwe systeem, bestond uit hulp bij de bouw van nieuwe kerken. Dat ging mondjesmaat via kleine rechtstreekse toelagen of onrechtstreeks via hulp bij de afbetaling van leningen.

De derde geldstroom naar de kerk was het geheel van salarissen en pensioenen van priesters in overheidsdienst : aalmoezeniers in gevangenissen, leger en hospitalen en de priesters die leraar godsdienst zijn in het openbaar onderwijs.

Voor alle andere uitgaven diende de kerk zelf op te komen : voor 1/3 van de diocesane priesters in niet door de staat erkende functies en voor de dagelijkse pastorale werking. De inkomsten daarvoor kwamen van giften van gelovigen en uit een goed beheer van de goederen die de kerk in de loop der jaren in eigendom had gekregen.

Op 18 februari 1984 sloten de H.Stoel en de Italiaanse Staat een nieuwe overeenkomst.
In 1990 werd ze praktisch ingevoerd.
Opvallend is de 'acht promille-belasting'. De Italiaanse Staat besliste om 0,8 % van de totale opbrengst van de personenbelasting te besteden aan eredienst en humanitaire werken. Dit bedrag moet worden verdeeld over de erediensten en humanitaire doeleinden.
De belastingbetaler levert zelf de verdeelsleutel van het totaal bedrag : onderaan op zijn belastingbrief maakt hij duidelijk tot welke kerk of godsdienst hij/zij behoort, of juister : tot welke kerk of godsdienst of goed werk hij via de overheidsfinanciering wil bijdragen. De belastingdienst moet dus elk jaar stemmen tellen, zoals bij verkiezingen. De acht promille van de belastingopbrengst wordt tussen de kerken verdeeld naargelang van het aantal stemmen dat zij hebben behaald bij de belastingbetalers.
De belastingbetaler betaalt dus niet 0,8 % van zijn eigen belastingen aan zijn eigen kerk. De stem van de kleine belastingbetaler is evenveel waard als de stem van de zware belastingbetaler. Stel dat kerk A met één miljoen leden vooral rijke burgers telt met weinig kinderen, terwijl kerk B met evenveel leden vooral arme, kinderrijke gezinnen telt, die dus weinig of geen belastingen opbrengen, dan zullen beide kerken toch evenveel uit de belastingopbrengst van acht promille ontvangen, nl. volgens het aantal uitgebrachte stemmen op de belastingbrieven.
Daarmee blijft dit stelsel trouw aan de rechtsopvatting dat niet de burger bepaalt waaraan zijn belastinggeld wordt besteed, maar de wetgevende macht en de regering. Zij zijn het die acht promille van de belastingen bestemmen voor humanitaire en religieuze doeleinden.

Belastingbetalers die geen kerk of eredienst wensen te steunen, kunnen hun handtekening plaatsen in het vakje 'Staat'. Dan gaat de opbrengst naar sociale en humanitaire doeleinden. De belastingbetaler kan niet zelf namen van goede werken of organisaties invullen. Wie in geen enkel vakje zijn handtekening plaatst, geldt als iemand die zich onthoudt. De onthoudingen worden, zoals bij een verkiezingsuitslag, automatisch proportioneel verdeeld volgens de uitgebrachte stem.

6.2. De Duitse kerkbelasting

In feite is de kerkbelasting voortgekomen uit de groeiende scheiding van kerk en staat. De secularisering ten tijde van Napoleon ontnam de kerken hun wereldlijk bezit. Zij behielden enkel hun kerken en pastorieën en moesten voortaan leven van overheidsdotaties. In de loop van de 19de eeuw bleken deze ontoereikend voor de expansie van de kerken.
Daarom werd in 1875 de kerkbelasting ingevoerd.

Is een belastingplichtige lid van een 'grote' kerk, dan betaalt hij of zij maandelijks automatische een bijdrage aan zijn of haar kerk. Die bijdrage wordt samen met de belasting door de werkgever afgehouden van het brutoloon. Dat gebeurt via de loonfiche. De belasting op het loon gaat naar de staat; het apartje deeltje 'kerkbelasting', bovenop de loonbelasting, gaat naar de kerk waartoe men behoort.

De berekening van de kerkbelasting houdt wel nog eens extra rekening met de kinderlast. Wie kinderen heeft, betaalt al minder belastingen op het loon, maar de kerkbelasting voert nog een tweede aftrek door.
Zelfstandigen en vrije beroepen of kerkleden met een andere vorm van inkomen dan een loon, betalen natuurlijk ook belasting én kerkbelasting op die vorm van inkomen : honoraria, winst van de zelfstandige middenstander of ondernemer, enz... Het mechanisme is hetzelfde als voor de loontrekker : via de belastingbrief, eventueel ook met voorafbetalingen, enz... Ook de vergoedingen 'in natura' (bv.maaltijdcheques, wagen, enz...) worden volgens een speciale sleutel in rekening gebracht voor het berekenen van een – weliswaar lagere – kerkbelasting.
Vandaag de dag wordt geen kerkbelasting geheven op het inkomen op vermogen; kerkbelasting op inkomen uit grondbezit wordt op nog enkele zeldzame plaatsen geind.
Een juridische persoon, bv. een firma of een N.V., kan geen kerklid zijn en betaalt dus geen kerkbelasting.

Of men katholiek, protestant, jood, iets anders of 'niets' is, wordt – meestal van bij de geboorte – vermeld op de documenten van de burgerlijke stand en overgenomen op de loonfiche. Daarvan hangt af of men kerkbelasting betaalt.
Duitsers die niet tot de katholieke, lutherse en hervormde kerken, enkele vrije protestantse kerken, de oud-katholieke kerk en in enkele deelstaten de leden van de joodse gemeenten, behoren betalen geen kerkbelasting !
In sommige deelstaten betalen de leden van de Joodse gemeenten kerkbelasting, in andere niet.

Stoppen met het betalen van de kerkbelasting kan enkel door uit de kerk te treden. Dat gebeurt door officiële stappen bij de burgerlijke stand of sommige plaatsen bij de rechtbank. In één deelstaat bij de kerken zelf (Bremen).
Een Belgische katholiek die in Duitsland woont en werkt betaalt kerkbelasting. Het bisdom Luik ontvangt elk jaar enkele tientallen verzoeken om uit het kerkregister te worden geschrapt. De helft daarvan is afkomstig van Belgen die in Duitsland gaan werken. Deze moeten in Duitsland bewijzen dat ze uitgetreden zijn. De belasting wordt dus geïnd op de plaats waar men werkt. Maar ze is bestemd voor de kerk van de plaats waar men woont. De kerkbelasting is persoonlijk. Een niet tot de kerk behorende echtgenoot hoeft geen kerkbelasting te betalen voor zijn vrouw zonder eigen inkomen die wél lid is van een kerk.
De protestantse kerken innen van haar wel 'kerkgeld'; de katholieke kerk doet dat nog niet.
In een christelijk-gemengd huwelijk betaalt de katholieke partner voor zijn of haar bisdom, de protestantse voor zijn of haar kerk, maar volgens een per deelstaat afgesproken forfaitaire verdeelsleutel.
Kinderen, studenten en gepensioneerden betalen géén kerkbelasting. Daardoor komt het dat een kwart van de kerkleden géén kerkbelasting betaalt. Maar van niet-betalende volwassen kerkleden wordt wel verwacht dat zij een vrijwillige bijdrage betalen.

De regelgeving inzake kerkbelasting verschilt van deelstaat tot deelstaat. De kerkbelasting bedraagt afhankelijk van de deelstaat 9 of 8 % van de belasting op het persoonlijk inkomen.

Toch is het Duits systeem van kerkfinanciering geen zuiver kerkbelastingsysteem. De kerkbelastingen zijn goed voor ongeveer de helft tot 75 percent van de inkomsten.
De kerken krijgen overheidsgeld, op verschillende manieren. We noemen ten eerste de schadevergoeding en de verplichtingen, die de overheden op zich genomen hebben toen ze in 1806 de laatste en grondigste secularisering van of beslag op kerkelijke goederen hebben doorgevoerd. In die posten duiken ondermeer de vergoedingen op voor sommige bisschoppen

en kapittels, voor sommige pastoorsposten, voor het onderhoud van sommige kerken. Ten tweede subsidieert de overheid vanzelfsprekend alle kerkelijke instellingen voor onderwijs, sociaal werk, zieken- en bejaardenzorg. Ten derde, ook de fiscale vrijstellingen zijn een vorm van inkomen. Daarnaast ontvangt de kerk nog geld van de gelovigen uit collecten en giften via overschrijvingen.

6.3.De scheiding van kerk en staat in Frankrijk

De verhouding kerk-staat in Frankrijk gaat terug op de scheiding van 1905.
Na de onteigening door de secularisatie van de Franse Revolutie liet de negentiende-eeuwse geschiedenis van de Franse kerk een enorme opbloei zien van nieuwe initiatieven. Het werk van een hele eeuw werd in 1905 en de daarop volgende jaren materieel gefnuikt door de naasting van talrijke scholen, kloosters en instellingen.

In 1923 kwam het tot een praktisch akkoord. In elk bisdom werd een door de staat erkende 'eredienstvereniging' (association culturelle) opgericht. Naast de bisdommen werden ook de religieuze orden en congregaties erkend als zelfstandige 'eredienstvereniging'. Deze kan bezitten en tewerkstellen, al vallen sommige diocesane congregaties dan weer onder de vereniging van hun bisdom. Dat betekent dat de diocesane administratie namens het bisdom tegenover de buitenwereld alle materiële zaken van alle parochies, decanaten en pastorale zones dient te behartigen, bv. bij de notaris, bij banken, de belastingen, de diensten van het Ministerie van Arbeid, enz...
Hier botst de Franse wet met het kerkelijk recht, dat uitdrukkelijk de parochie erkent als zelfstandig rechtspersoon, die kan bezitten, kopen en verkopen, en tewerkstellen. Het gevolg is dat een Frans bisdom voortdurend op twee sporen moet werken. Kerkelijk erkent het de zelfstandigheid van elke parochie. Voor de kerk is bv. de parochie Saint-André in Rijsel eigenaar van het huis waar de priester woont, met een parochiesecretariaat en vergaderzaal. Voor de Franse wet is niet de parochie maar de 'Eredienstvereniging bisdom Rijsel' de eigenaar.

De Franse kerk leeft in hoofdzaak van de bijdragen van de katholieken.
De jaarlijkse veertigdagentijd ter voorbereiding van Pasen is in de Franse bisdommen gereserveerd voor de campagne 'Le denier de l'Eglise', de kerkbijdrage. Elk gezin ontvangt thuis een enveloppe, die met inhoud teruggaat naar de parochie en zo naar het bisdom. De campagne heeft een monopoliepositie in die periode : dan worden geen omhalingen gehouden voor parochiale werken.
De opbrengst in elk van de 93 Franse bisdommen is zeer verschillend, naargelang van de grootte van het bisdom en de vrijgevigheid van de gelovigen.
Bijna even hoog als de jaarlijkse kerkbijdrage is de opbrengst van de collecten en de bijdragen voor begrafenissen en huwelijken. Al deze inkomsten ontvangt de kerk in de parochies maar ze worden verdeeld tussen het bisdom en de parochie volgens een sleutel die van bisdom tot bisdom kan verschillen. De parochie kan daarenboven speciale acties voeren, kermissen organiseren, kaarsjes laten branden, enz...
Verder heeft het bisdom een spaarboekje. Zonder giften – die het bisdom belastingvrij kan ontvangen, net als de jaarlijkse kerkbijdrage – en legaten kan de kerk niet rondkomen. Erfenissen kan het bisdom enkel aannemen met toestemming van de prefect (namens de regering het hoofd van het departement); onroerend goed kan alleen behouden worden door de kerk als het effectief voor pastorale doeleinden wordt gebruikt.

De parochies financieren zichzelf en hun activiteiten met het geld van de collecten, een deel van de bijdrage voor de diensten, enz... Zij bieden de pastoor huisvesting, houden eventueel een parochiecentrum open en betalen enkel het klein onderhoud van het kerkgebouw als het van vóór 1905 dateert.

De gemeenten en steden zijn eigendom van de kerkgebouwen die van vóór 1905 dateren. Ze mogen geen huur vragen voor het officieel voor de eredienst bestemde kerkgebouw. Subsidies krijgt de kerk nooit als kerk. Ze zijn er wel voor monumentenzorg, voor het onderhoud van het kerkgebouw als gemeentelijke eigendom en voor sociaal nuttige instellingen.

6.4. De scheiding van kerk en staat in Nederland

De financiering van het katholicisme in Nederland

De recente geschiedenis van Nederland laat een trend zien naar almaar striktere scheiding van kerk en staat. Ooit werden in Nederland de predikanten door de staat betaald, genoten de kerken portvrijdom, betaalde de staat de pensioenen van kerkelijke bedienaars, enz...
Een belangrijke laatste stap in de financiële scheiding van kerk en staat was in 1981 de overeenkomst waarin de staat zijn tot dan toe bestaande financiële verplichtingen 'afkocht' : de staat betaalde de kerken samen een éénmalige som waarmee de kerken eigen pensioenkassen financierden.
De kerken ontvangen geen subsidies meer van de staat. Het zijn de gelovigen die hun kerk onderhouden. Elke parochie, die dan ook voor de Nederlandse wet rechtspersoonlijkheid heeft, zorgt zelf voor financiën om daarmee een kerkgebouw en lokalen te bouwen of te onderhouden en haar personeel te betalen.
De inkomsten komen uit de bijdragen van de gelovigen, financiële beleggingen en de verhuur van eigendommen.
Voor de restauratie van als monument erkende kerken kunnen de parochies wel een beroep doen op de overheid.
Elke parochie onderhoudt haar priester, diaken of pastoraal werker. De priesters krijgen van de parochie een woonst met verwarming, schoonmaak en alles wat er bij hoort. De parochie betaalt ook de kosten van de priesters voor hun pastoraal werk. Daarbovenop betaalt de parochie ook het inkomen van de priester.
Het bisdom houdt toezicht op de begroting van de parochies. De bisdommen leven van de afdrachten van de parochie en beschikken over inkomsten uit dood geld.
De Nederlandse katholieken financieren dus zelf hun kerk.

II. KRITISCHE VRAGEN GESTELD DOOR DE HOGE RAAD VOOR BINNENLANDS BESTUUR

- De gemeentelijke en provinciale verplichtingen zullen in de toekomst voortvloeien uit het feit dat de Vlaamse Gemeenschap parochies en andere religieuze gemeenschappen erkent. Door die erkenning legt zij verplichtingen op aan de gemeenten en provincies. Moet de gemeente (of de provincie) daarom niet tenminste inspraak krijgen bij elke nieuwe erkenning van een parochie (kerkgemeente) en bij de bepaling of herziening van de gebiedsomschrijvingen? Dit is nu reeds praktijk en wordt dus best decretaal verankerd.
- Kan een lid van het college van burgemeester en schepenen of van de Bestendige Deputatie nog deelnemen aan de vergaderingen van de besturen van de erediensten ? Is dit nochtans niet aangewezen voor vergaderingen waar punten besproken worden die een financiële impact kunnen hebben op de burgerlijke besturen ? Op die manier kan de overheid in een vroeg stadium van de besluitvorming eventuele bezwaren of opmerkingen kenbaar maken, in plaats van op het laatste moment bij het overleg met het centraal bestuur te moeten tussenbeide komen.
- Eén kerkfabriek per parochie : betekent toch het laten verder bestaan van de versnippering. Nochtans evolutie naar federaties van parochies. En toch voorziet het decreet per parochie één kerkfabriek met kerkraad, met alle verplichtingen die erbij horen (budget, meerjarenplan, enz...). Waarom is één kerkfabriek per gemeente niet het absolute streefdoel ? Uiteraard geldt dit niet voor grote steden.
  Waarom wordt niet voorzien in de mogelijkheid om vrijwillig bepaalde uitvoeringstaken van de parochies of kerkgemeenten zoals bv. boekhouding of uitbetaling van mandaten, te centraliseren bij het centraal bestuur. Dit kan een mogelijke tussenstap zijn in de evolutie naar één kerkbestuur per gemeente.
- De creatie van een overkoepelend, centraal bestuur.
- Zullen kleinere gemeenten de tekorten van de besturen van de erediensten, die steeds minder eigen inkomsten genereren, kunnen blijven dragen ? Kleine gemeenten kampen met steeds groter wordende verplichtingen die gepaard gaan met het onderhoud van het waardevol patrimonium van de kerkfabrieken.
- Zal dit ontwerpdecreet de stijgende trend (de kost voor de gemeenten) kunnen keren?
- Is de interpretatie correct dat de Vlaamse Regering zich lijkt te hebben neergelegd bij het feit dat kerkbesturen nu eenmaal volledig afhankelijk zijn van de financiering door burgerlijke overheden en bijgevolg zwaar kunnen doorwegen op een begroting van een gemeente/stad/provincie. Nochtans werd er tot nog toe altijd van uitgegaan dat de kerkbesturen in de eerste plaats zelfbedruipend moeten zijn en enkel bij uitzondering kunnen rekenen op de tussenkomst van de gemeenten bij een tekort aan eigen inkomsten.
- Hoe groot de eventuele financiële gevolgen zijn van de vernieuwde financiële bepalingen is onduidelijk aangezien er nergens een effectenrapportering te vinden is. Er wordt dus geen rekening gehouden met de afspraken die gemaakt werden in het kerntakendebat en die zijn vastgelegd in het Bestuursakkoord van 25 april 2003 tussen het Vlaams, provinciaal en lokaal bestuursniveau.
- Wordt niet beter gedacht aan een opgelegde (bv. per ministerieel besluit) bovengrens voor de tekorten zodat gemeente- of provinciebesturen niet geconfronteerd worden met financiële verplichtingen die hun petje te boven gaan ? Een en ander is zeker niet kostenneutraal!

- Moeten de gemeenten of provincies niet hun stem kunnen laten horen bij de totstandkoming van de gebiedsomschrijving van de besturen van de erkende erediensten en bij het bepalen van de financiële verdeelsleutel bij grensoverschrijdende parochies ?
- Het is niet bekend volgens welke criteria de ene erkende godsdienst onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt en de andere onder de provincies. Hierover is toch enig studiewerk vereist !
- Is het volledig regelen en organiseren van de instanties die instaan voor de temporaliën van de erkende erediensten wel een kerntaak van een overheid ?
- Waarom wordt de ene eredienst financieel bijgestaan door de gemeentebesturen en de andere door de provincicbesturen ?
- Er kunnen vragen gesteld worden naar de werkbaarheid van één algemene Islamraad per provincie. Houdt deze regeling rekening met de aparte traditie en realiteit van de godsdienst ? Zo bestaan er verschillende stromingen binnen die godsdienst (Soennieten, Sjiëten, Alevieten, enz...) die misschien moeilijk op elkaar af te stemmen zijn. Dezelfde opmerking kan gemaakt worden voor de Israëlische eredienst, maar dan op gemeentelijk niveau (specifiek in Antwerpen).
- Het wettelijk kader waarbinnen de erkende erediensten worden uitgewerkt is niet neutraal. Het gaat, vaak onbewust, zonder discriminatoire bedoelingen, uit van de Rooms-katholieke kerk als model. Andere kerken of religies ervaren wettelijke voorschriften bij tijd en wijl als een prangend keurslijf.
- De hele regeling betreffende de grensoverschrijdende parochies is onduidelijk.
- Er zijn heel wat vragen m.b.t. de afstemming van dit decreet met het ontwerp gemeente- en provinciedecreet : wat betreft de termijnen voor het indienen van de meerjarenplanning van de besturen van de erediensten zijn er geen vaste data bepaald voor het overmaken van het meerjarenplan aan het centraal bestuur en voor het overhandigen van de gecoördineerde meerjarenplanning aan de gemeente- of provincieraad (er staat in art.40 enkel "binnen zes maanden"). Het meerjarenplan van de gemeente en van de provincie moet volgens het ontwerp- gemeente- en provinciedecreet opgesteld zijn vóór het einde van het boekjaar dat volgt op de raadsverkiezingen. In die meerjarenplanning wordt dus ook best rekening gehouden met de meerjarenplannen van de verschillende erediensten. Maar die afstemming kan dus in het gedrang komen indien alle termijnen die in het voorontwerp vermeld staan worden opgeteld (indiening 6 maanden na hernieuwing gemeenteraad + advies bisschop binnen de 50 dagen + beslissing gemeenteraad binnen de 100 dagen + (bij niet-goedkeuring) beslissing provinciegouverneur binnen 30 dagen + (bij beroep) uitspraak Vlaamse Regering binnen 30 dagen.
- Moet de bisschop overigens nog advies geven over het gecoördineerd budget en meerjarenplan, want de bisschop is al vertegenwoordigd in het centraal bestuur via zijn afgevaardigde (art.32). Zorgt die bijkomende stap niet voor een onnodige vertraging van de procedure ?
- Welke uitgaven van de besturen van de erediensten kunnen ten koste vallen van gemeente of provincie ? In het keizerlijk decreet worden die voor de kerkfabrieken opgesomd in artikel 37 (gewijde vaten, paramenten, het linnen, het licht, het brood, de wijn, de wierook, de betaling van de wedde van de onderpastoors, de kosters, zangers, orgelisten, klokluiders, kerkbaljuw, kerkpolitie, het versieren en de inwendige verbetering van de kerk, het onderhoud van de kerken, pastorijen en kerkhoven, ereloon voor de predikanten tijdens het vasten, enz...) maar artikel 51 van het decreet blijft veel te vaag (art.51 zegt : de bezoldiging van het personeel in dienst van de kerkfabriek en de hieraan inherente uitgaven, de kosten noodzakelijk voor de

uitoefening van de eredienst, de kosten van de gebouwen en delen van de gebouwen bestemd voor de uitoefening van de eredienst, de kosten inherent aan de organisatie en werking van de eredienst, de terugbetaling van de aflossingen en intresten van de leningen, aangegaan door de kerkfabriek ter verwerving of renovatie van de aan de kerkfabriek toebehorende of teruggeschonken goederen, de bijdrage in de werkingskosten van het centraal kerkbestuur). Blijft deze opsomming in art.51 niet te vaag ?

- Zullen aldus de kosten niet stijgen ? Er wordt bv. nergens voorzien in een beperking van personeel voor de besturen of een beperking van vergoedingen voor penningmeester of secretaris. Zullen de gemeenten en provincies kunnen optreden tegen misbruiken op dit vlak ?
- Moet niet worden overwogen om een limitatieve lijst van uitgaven waar gemeente en provincie voor moeten bijdragen te maken?
- Kan aan de commissie een overzicht worden gegeven over de inhoudelijke verschillen tussen de erkende erediensten inzake kosten ? Brengt m.a.w. de verschillende inhoud van de eredienst andere kosten met zich mee ?
- Het gemeente- en provinciebestuur heeft niet steeds de nodige instrumenten in handen om onverantwoorde uitgaven door de besturen van de erediensten onder controle te houden. Geen duidelijke opsomming van uitgaven waar ze kunnen voor opdraaien en bij goedkeuring van meerjarenplan, budget en rekening bestaat de mogelijkheid dat het burgerlijk bestuur dat de financiële verantwoordelijkheid draagt niet de eindbeslissing kan nemen!
- Voor het meerjarenplan is de gemeente- op provincieraad als eerste verantwoordelijk voor de goedkeuring (artikel 42). Maar wat is het nut van de bijkomende stap bij niet-goedkeuring van het meerjarenplan door die raden. In dat geval is het meerjarenplan nl. ook onderworpen aan de goedkeuring door de provinciegouverneur. (art.43). Hetzelfde artikel bepaalt eveneens dat bij stilzitten van de provinciegouverneur, het meerjarenplan als goedgekeurd mag beschouwd worden. Dat is in tegenspraak met het bestuursakkoord in het kerntakendebat. Daarin wordt duidelijk gesteld dat "het ontbreken van een uitspraak binnen de termijn de uitvoerbaarheid van de beslissing van de lokale overheid of provincie tot gevolg heeft". Artikel 43 moet dus zeker worden aangepast!
- Wat is trouwens de meerwaarde van de stap (gouverneur) indien daarna toch nog beroep kan aangetekend worden bij de Vlaamse Regering?
- Heeft de gouverneur voldoende zicht op de lokale situatie?
- Zal de gemeente of provincie in de praktijk tijdig weten dat de gouverneur de termijn heeft laten verstrijken?
- Mag de provinciegouverneur zomaar elk meerjarenplan goedkeuren, ook al zijn de tekorten groot?
- Probleem bij het budget (de begroting) : indien de gemeentelijke of provinciale bijdrage binnen de grenzen blijft van het bedrag opgenomen in het goedgekeurde meerjarenplan, dan kan de gemeente- of provincieraad daar enkel akte van nemen (art.47). Enkel indien dat bedrag niet binnen die grenzen blijft, is de goedkeuring noodzakelijk. Impliciet betekent dit dus wel dat indien de gemeente- of provincieraad het meerjarenplan niet goedkeurt, maar de provinciegouverneur dit wel doet en de Vlaamse Regering in beroep het standpunt van de provinciegouverneur overneemt, de gemeente of provincie voor zes jaar gebonden is aan de bijdrage die ze moet betalen aan het bestuur van de erediensten (en die ze niet hebben goedgekeurd en voor zover het niet buiten de grenzen van het afgesproken bedrag gaat).

- Waarom zijn de rekeningen onderworpen aan de goedkeuring van de provinciegouverneur, weliswaar na advies van gemeente- of provincieraad ? Wordt dit niet best gedaan door het bestuur dat moet opdraaien voor het te betalen tekort ? De Hoge Raad pleit voor een éénvormige procedure waarbij afhankelijk van de eredienst, de gemeente- of provincieraad de goedkeuring moet geven en waarbij beroep mogelijk is bij de Vlaamse Regering.
- Hoe staat de verschillende erkende erediensten t.o.v. de financieringssystemen in andere West-Europese landen ? (Uiteenzetten van de voorbeelden).

III. DE GRENZEN VAN DE MULTICULTURELE SAMENLEVING

Of men al dan niet voorstander is van de multiculturele samenleving, dat zou heden ten dage volgens bepaalde politiek-correcten het criterium zijn om verdraagzamen van onverdraagzamen en democraten van racisten te onderscheiden. In werkelijkheid weet niemand nog welke richting men uit wil met die multiculturele samenleving. Een essentiële vraag die zich stelt is in hoeverre men in een multiculturele samenleving toegevingen kan doen tegenover bepaalde minderheidsgroepen inzake bepaalde ethische waarden, inzake mensenrechten. Zoals wij u de afgelopen weken hebben pogen aan te tonen is de islamitische doctrine – die door het merendeel van de islamieten vrij letterlijk wordt geïnterpreteerd - op tal van terreinen manifest strijdig met de mensenrechten en vrijheden en zondigt deze religie ook tegen tal van algemene ethische principes die in beschaafde landen gemeengoed zijn. Voor de meeste collega's hier blijkt dit echter geen bezwaar te zijn om deze godsdienst alsnog te subsidiëren.

In de filosofische discussie omtrent multiculturele samenleving kan men twee grote stromingen onderscheiden. De eerste, zoals die wordt vertolkt door Will Kymlica – Multicultural citizenship, the rights of minority cultures –Chandran Kukathas – Cultural toleration – of Charles Taylor – The politics of recognition – begrijpt een multiculturele samenleving als een westerse samenleving waarin diverse culturele gemeenschappen naast en met elkaar leven en waarbij alle culturele tradities en gebruiken van de ene cultuur door de andere cultuur worden gerespecteerd, ook al zijn zij fundamenteel in strijd met de mensenrechten. 'Cultuur' wordt hier gezien als een doorslaggevend argument om bepaalde praktijken te legitimeren en heeft in die zin voorrang op de moderne moraal.

De tweede zoals we die terugvinden in het werk van Martha Nussbaum – Sex and social justice – Brian Barry - Culture and Equality – of Joseph Raz – Multiculturalism – weigert zover te gaan. Zij zijn van oordeel dat de moderne moraal primeert over culturele tradities en gebruiken en dat het in strijd met de Verlichtingsidealen is om vandaag op grond van het culturele argument terug praktijken te dulden waarvan precies de moderne moraal paal en perk heeft gesteld. Indien men deze moraal onderschikt aan diverse culturen, dan effent men de weg om fundamentele emancipatorische verwezenlijkingen – waaronder vooral, de gelijkheidwaardigheid en de individuele vrijheid van mannen en vrouwen – op de tocht te zetten. Verdraagzaamheid tegenover culturele praktijken ja, maar niet ten koste van fundamentele morele beginselen. Vooral Brian Berry heeft in zijn bekende scherp analytische en polemische stijl brandhout gemaakt van een wijdverspreid multicultureel vertoon dat er kennelijk geen graten in ziet om 'cultuur' kritiekloos als een doorslaggevend argument te hanteren, waardoor de ethische discussie wordt lamgelegd.

Het is een interessant – en ook uiterst actueel – debat omdat het de grenzen verduidelijkt van wat we precies onder tolerantie – of, preciezer, wederzijds respect – verstaan en kunnen verstaan. Dan wordt enerzijds duidelijk dat de respectnorm wezenlijk een reciproke norm is, zodat men in de problemen komt indien men hem wil toepassen tegenover anderen die niet bereid zijn eenzelfde respect aan de dag te leggen: tolerantie tegenover intoleranten: het blijft een contradictie. Anderzijds wordt duidelijk dat de respectnorm ook een inter-individuele norm is die geen ruimte biedt voor zogeheten 'groepsrechten', indien althans die groepsrechten zich ook tegen de leden van de groep kunnen keren. Multiculturalisten van de eerste stroming lijken iets dergelijks te bedoelen in hun pleidooien voor een 'multiculturele samenleving' vandaag: de cultuur van de groep primeert er over de rechten van het individu.

Ik denk dat dit een fundamentele en gevaarlijke vergissing is. De aanwezigheid van verschillende culturen op één grondgebied mag gen afbreuk doen aan individuele vrijheidsrechten. Zelfs wanneer men de standpunten van het Vlaams Blok niet aanvaardt, kan men toch nog bepaalde ethische begrenzingen aanvaarden binnen een integratiepolitiek.

Laten we dit even met een aantal voorbeelden verduidelijken. In Engeland menen de Sikhs het recht te kunnen opeisen om enerzijds zonder helm een motorfiets te besturen (en op bouwwerven te werken) omdat hun religie hen verplicht een tulband te dragen en om anderzijds hun kirpans (zwarden en dolken) te dragen op openbare plaatsen, ook al op grond van een religieus gebod. Rastafarians van hun kant claimen het recht op een sacramenteel gebruik van ganja (cannabis) als wezenlijk aspect van hun rituelen. In de Verenigde Staten vorderen de Mormonen en de Amish het recht op polygamie en die laatsten ook het recht om hun kinderen voor het verstrijken van de schoolplichtige leeftijd van school te halen opdat ze niet al te zeer door modern-westerse denkbeelden zouden worden besmet. Bepaalde islamitische groepen beschouwen het dragen van een sluier door meisjes en vrouwen als religieuze plicht en verzetten zich tegen het gemengd zwemmen en gemengde turnlessen, zoals dat in het leerplan van het onderwijs is voorzien.

In al deze gevallen wordt het cultureel-religieuze argument van stal gehaald en wordt wie daar vragen over durft stellen bijzonder makkelijk als een onverdraagzame en een racist afgeschilderd. In deze context is het overigens merkwaardig te noemen dat dezelfden die vroeger – in sommige gevallen terecht – allerlei tradities en gebruiken uit de eigen cultuur onderuit hebben gehaald, vandaag te horen pleiten voor begrip voor volstrekt anti-emancipatorische tradities uit andere culturen.

Om nu op de kwestie van de islam te komen:

Sinds zijn renaissance heeft de westerse wereld zijn, gedurende de middeleeuwen opgebouwde 'goddelijk' geïnspireerde maatschappijnormen grondig getransformeerd. Prechristelijke antieke bronnen, protestantisme, humanisme, Verlichting, idealen van de Amerikaanse en Franse revoluties, nationalisme, liberalisme, socialisme, e.a. hebben zich op duurzame wijze toegevoegd aan het middeleeuwse ideeëngoed. Dit heeft ertoe geleid dat onze maatschappelijke ordening en normering in grote mate werd gedekonfessionaliseerd, en dat onze samenleving thans eerder als post-religieus te omschrijven valt dan als christelijk.

Het spirituele monopolie maakte plaats voor een veelvoud aan bronnen en het autonoom en vrij denken verving al het alleenzaligmakende en voorgekauwde dogma. Het overstijgen van het sektaire element (de notie van het volgzame, uitverkoren of gezegende volk tegenover het onvolgzame, verworpene of kwade andere), de scheiding der machten, het vrijheids- en gelijkheidsbeginsel (ook qua geslacht in een meer recente evolutie); de rechtsstaat en de ekonomische en sociale organisatie en het functioneren van onze maatschappij hebben inderdaad weinig of niets met een christelijke grondslag te maken, en nog minder met een kerkelijke, gezien deze eeuwenlange ontwikkeling keer op keer werd afgedwongen tegen de wil van de kerkelijke overheid.

De maatschappelijke dekonfessionalisering zet zich vandaag de dag nog steeds verder door, en wordt gedragen en aanvaard door het overgrote deel van de westerse bevolking – ook van gelovige kant – als voortvloeiend uit volkswil en democratisch vastgelegde instellingen. Men mag dan al individueel wetten of verordeningen betwisten: het zal zelden voorkomen dat de legitimiteit ervan wordt betwist op religieuze basis. De overtuiging dat een goddelijke wet

voortdurend het politieke, economische en sociale leven moet doorkruisen en beheersen is ons thans vreemd. Wetten blijven weliswaar gebaseerd op waarden, meer deze worden uit vele bronnen geput en uiteindelijk gedistilleerd via de geijkte institutionele kanalen. De konflikten die in de loop van de laatste vijfhonderd jaar dit proces hebben begeleid zijn vaak heel verbeten, bloedig en langdurig geweest.

Ik ben er grondig van overtuigd dat weinigen bereid zijn om aan deze door de eeuwen heen geboetseerde staat van zaken een abrupt einde te maken, of de trend om te buigen. Zoals in het verleden ontsnappen wij ook vandaag niet aan tekortkomingen en manke werking, maar ondanks de vele aan de oppervlakte gekomen schandalen en malaises van het ogenblik, die weleens doen twijfelen aan de mérites van ons systeem, blijft het dynamisch evolueren verkieslijker dan een terugkeer naar de dogmatische en stagnante toestand van vroeger.

Sinds de jaren '60 kent West-Europa een aanzienlijke toevoer (legaal en illegaal) van mensen uit het zuid-westelijke en oostelijk-Middelandse Zeebekken. Waar in het Turkse geval de staatsordening een Westers georiënteerde lekenstempel draagt, vormt in de Magreb-landen van herkomst de islam de grondwettelijk erkende basis en inspiratie van de staatsordening. Dit is ook zo in niet-Arabische moslimlanden van het Indisch subcontinent (ontstaan op religieuze basis), die eveneens aanzienlijk hebben bijgedragen tot de reeds genoemde menselijke toevoer naar sommige West-Europese landen. De islamitische stempel op het maatschappelijk leven varieert er van land tot land, maar vormt er in alle gevallen een alomtegenwoordig gegeven. Een tendens tot inniger islamisering is er trouwens aan de orde van de dag.

Godsdienst behoort er nooit tot de privésfeer en domineert er voortdurend bij alle mogelijke kontakten en gebeurtenissen. Het determineert als dusdanig het sociaal leven en het bestaan zelf. Hervormers in die landen hebben het uiterst moeilijk om tegen de stroom op te varen en kunnen zich nooit veroorloven om de godsdienstige basis in vraag te stellen (de grote Turkse hervormer Moestafa Atatürk is moeilijk indenkbaar in de huidige konstellatie). De sanctie waaraan zij in tegengesteld geval zijn blootgesteld kan fataal zijn en vaak zoeken zij bij ons hun toevlucht. Vrije meningsuiting moet het er steeds afleggen tegen 'respect voor de islam'. Vernieuwing of bida in het Arabisch staat in religieus opzicht trouwens gelijk met ontsporing, of het verlaten van de rechte weg van de sjaria (goddelijke wet) die al volledig uitgestippeld is. Anders dan bij ons heeft zich in het door de islam beheerste deel van de wereld nooit een intellectuele ontwikkeling kunnen ontplooien of voltrekken die losstond van die godsdienst (behalve in het reeds geciteerde Turkije, alhoewel de hervormingen van Atatürk de laatste jaren ook in dat land op de helling komen te staan).

De islam is bovenal vervat in de koran, ongeveer veertien eeuwen geleden tot stand gekomen op het Arabisch schiereiland, bij half-verstedelijkte nomadengroepen, wier maatschappelijke normen hij weerspiegelt. Deze volumneuze, gedetailleerde en repititieve in verzen gestelde "heilige schrift", in de Arabische taal gereleveerd, bevat voor de moslim letterlijk gods woord. Dit verschilt met de heilige schrift van joden en christenen, door mensen geschreven onder goddelijke inspiratie. De profeet Mohammed (aldus niet de schrijver, maar de ontvanger van de goddelijke openbaring), door dezelfde koran als ultieme profeet der profeten aangewezen, vormt een merkwaardige, historische figuur, naast een al even merkwaardig boek. Slechts in de Arabische versie is het werk rechts- en godsgeldig. Deze Arabische letterlijkheid, samen met de gedetailleerdheid (bijvoorbeeld de aandacht die gaat naar de bidrichting, zithouding daarbij, en gebedsformules), duiden meteen bijzonder nauwe

interpretatiemarges aan. De op vertaling aangewezene dient te beseffen dat hij zijn vertaalde verzen nooit met gezag zal kunnen inroepen.

Vandaag de dag wil men het politiek-correct doen overkomen alsof kritiek op de islam slechts voortvloeit uit vooroordelen van mensen die de islam onvoldoende kennen. Met dat doel sleurt men jongeren mee naar moskeeën, organiseert men thee-kransjes voor naïeve wichten die de islam 'van naderbij willen leren kennen', organiseert men opendeurdagen in moskeeën, enz. Vlaams islamoloog bij uitstek Urbain Vermeulen toont aan dat deze redenering kant nog wal raakt. Urbain Vermeulen kent de islam door en door en legt toch de pijnlijke aard van deze religie bloot. Kennis van de islam leidt dus allerminst tot 'meer respect en begrip ten opzichte van de leer', zoals men ons wil doen geloven. De islamitische goddelijke boodschap, die in zijn vijf pijlers van weinig of geen levensbeschouwelijke inhoud getuigt (tenzij men blinde onderwerping aan de koran als dusdanig beschouwt), maar vooral ritualistische of formalistische verplichtingen oplegt (dagelijkse gebeden, jaarlijkse vastenmaand, bedevaart naar Mekka, tot de eigen geloofsgenoten beperkte aalmoes en heilige oorlog) staat immers bol van sektarisme. Dit uit zich zowel positief (wees broeders onderling), als negatief (wee de ongelovige die eeuwige verdoemenis wacht en moet bestreden worden). Alleen al het vaakst door de moslim (uit het hoofd) gekende hoofdstuk "de koe", dat 286 verzen beslaat, telt een vijftiental verwensingen aan het adres van diegenen die zich niet tot de islam willen bekennen, of hem bestrijden.

Mocht een politieke partij in ons land uitpakken met een analoog programma van uitsluiting, dan zou men haar terecht bedenken met de meest pejoratieve adjectieven. Onverdraagzaamheid, uitbuiting en overheersing lijken in de islam sleutelwoorden inzake relaties met de andere. De mogelijkheid tot veranderen van godsdienst (nochtans opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, en alsdusdanig in theorie onderschreven door een groot aantal islamitische landen) is onbestaande, en apostasie moet volgens de koran met de dood worden bestraft.

Ook heden gaan, zelfs in de meer tolerante islamitische landen mensen de gevangenis in (soms in psychiatrische behandeling) wanneer zij een andere godsdienst willen belijden, of erger nog, willen propageren. Ongelovigen worden in islamitische landen als totaal verwerpelijk beschouwd. Gemengde huwelijken zijn slechts mogelijk voor de moslim-man, en voor zover het nageslacht dezelfde godsdienst zal aankleven. Een moslim-vrouw kan alleen een moslim huwen. Aan deze stelregel wordt ook al vandaag in België de hand gehouden door zowat de hele moslim-gemeenschap, op straffe van maatschappelijke uitsluiting of erger. Een aantal westerlingen bekeren zich dan maar noodgedwongen tot de islam, maar in feite illustreren zij hiermee de onverdraagzaamheid, het gebrek aan respect door die godsdienst voor de andere.

Ik citeer hierbij een onverdachte bron en zeker geen Vlaams Blokker, kardinaal Danneels:

"Het specifieke probleem in een gemengd islamitisch-christelijk huwelijk ligt niet in het verschil zelf, maar wel in het feit dat de islam een veel grotere geslotenheid vertoont ten aanzien van andere religies, ideologieën en levensbeschouwingen dan de meeste andere godsdiensten. En dat is bijzonder moeilijk. Ik stel vast dat het voor een katholiek meisje bijna onmogelijk is te huwen met een moslim en zelf katholiek te blijven. Zij moet intreden in de familie van haar man. Daarom raden we dat duidelijk af in het katholieke kerk, ook al omdat de overgrote meerderheid van deze huwelijken niet standhoudt. Dat bewijzen de statistieken. Wanneer een moslimmeisje huwt met een katholieke jongen, wordt zij meestal uit haar familie

gestoten en is zij in feite sociaal dood. Men kan haar trouwens ook nog op andere manieren lastig vallen. Dat gebeurt. Dat ligt dus niet aan het feit dat het een interconfessioneel huwelijk is, of een intercultureel huwelijk, want er bestaan vele geslaagde voorbeelden van huwelijken tussen andere godsdiensten en andere culturen.

Het probleem ligt dus in het feit dat een van de partners moslim is. Dat houdt opnieuw verband met dat monolithisme van de islam: als je moslim bent blijf je moslim voor de rest van je leven en dat in alles. En als je als moslim in het huwelijk treedt, dan moet je andersreligieuze man of vrouw naar de islam overkomen. Het is zeer rechtlijnig denken, waar alle domeinen als één pakket worden beschouwd. Het is kaas zonder gaten Als je moslim bent, ben je dat over heel de lijn: mentaal, politiek, religieus, cultureel, moreel. Er is daar geen speld tussen te krijgen. Die houding heeft volgens mij geen toekomst. Het toppunt van monothilisme is Saoudi-Arabië: zelfs het territorium is heilig en mag bijvoorbeeld zelfs niet betreden worden door een katholieke priester". (uit het boek 'Naar de multiculturele samenleving?, Davidsfons, 1993, p. 162) Tot zover kardinaal Danneels.

Niet alleen zijn de islamitische landen waar godsdienstvrijheid bestaat met een vergrootglas te zoeken, bovendien is het de individuele islamieten dus ook niet toegelaten aan de islam te verzaken. Een boek dat ik u zeker kan aanbevelen is *'Islam onder mijn huid'* van de Nederlandse Arabist en islamitisch rechtsgeleerde Maurits Berger. Daarin doet hij verslag van zijn persoonlijke ervaringen in de islamitische wereld. Aan de hand van een soort reisverslag beschrijft hij een periode vol aangrijpende gebeurtenissen: de aanslagen van de moslimextremisten in Egypte, de tweede intifada in Palestina, de dood van de Syrische dictator Assad en de reacties op de aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten. Ondanks het feit dat hij zich thuis voelt in de cultuur, de gebruiken en gewoonten van de Arabische wereld blijft de auteur zich een buitenstaander voelen. Zo stoort hij zich aan het gebrek aan individuele vrijheid in de islam.

In de inleiding maakt Berger een vergelijking tussen het proces tegen de Nederlandse auteur Gerard Reve die in 1966 in Nederland werd aangeklaagd wegens godslastering en de Egyptische hoogleraar Nasr Abu Zeid die in 1996 hetzelfde overkwam. Reve werd uiteindelijk vrijgesproken. De Egyptische Hoge Raad verklaarde Nasr Abu Zeid evenwel schuldig aan afvalligheid en besloot dat de hoogleraar geen moslim meer was. De auteur vraagt zich af hoe het mogelijk is dat twee bijna identieke juridische systemen (zowel het Egyptische als het Nederlandse zijn afgeleid van het Franse) tot zo een tegengestelde uitspraak komen. Zijn conclusie is treffend: terwijl men in Nederland de rechten van het individu essentieel vindt, beschermen de Egyptische rechters vooral de mening van de meerderheid. Diezelfde gedachtegang schetst de auteur ook in het belang dat mensen in de islamwereld schenken aan het begrip vrijheid. Terwijl men in Nederland (en in het Westen) juist trots is op de verworven individuele vrijheid en zich zorgen maakt over een teloorgang van de gemeenschapszin, bestaat een tegengestelde houding in de Arabische wereld.

Tijdens zijn verblijf in Syrië komt dhr Berger in contact met een Syrische juriste en merkt hij hoezeer het begrip religieuze tolerantie een andere invulling krijgt. Zo kent Syrië geen burgerlijk huwelijk en trouwt iedereen binnen de eigen religieuze gemeenschap met een eigen familiewet en eigen rechtbanken. In Nederland (en andere westerse landen) zijn alle mensen gelijk voor de wet en wordt geen onderscheid gemaakt naar religie. Men trouwt voor de wet en daarbuiten kan men, zo men wil, een eigen religieuze ceremonie vieren. Hiermee wordt duidelijk dat de scheiding van kerk en staat in de islam moeilijk, zoniet onmogelijk is. Juist het feit dat men in het westen voorrang geeft aan het burgerlijk huwelijk maakt de weg vrij

voor een verregaande secularisering. "Religieuze tolerantie in de islam heeft daarom niets te maken met individuele keuzevrijheid, maar met de garantie van een recht, namelijk het recht van het individu om tot zijn geloofsgemeenschap te behoren en het recht om de regels van deze gemeenschap toegepast te krijgen", zo schrijft Maurits Berger. Het is van de eerste keren dat hij aanvoelt dat een compromis onmogelijk is omdat twee beginselen tegenover elkaar staan.

Misschien kan het Centrum voor Gelijke Kansen en Bestrijding van Racisme eindelijk eens actie ondernemen tegen dergelijke onverdraagzame en ondemocratische stellingnamen van de islamdoctrione, in plaats van op bevel van de regering democratische politieke partijen lastig te vallen? Het heet dat wij 'multicultureel' moeten zijn. Infeite zijn wij dat al lang, in tegenstelling tot de islamdoctrine en landen met de islam als staatsgodsdienst.

De islamdoctrine neemt het niet alleen niet zo nauw met de mensenrechten, binnen de islam zijn er ook andere voorbeelden van praktijken waar we het als westerse beschaafde mensen alleen maar moeilijk mee kunnen hebben. Ik neem nu bijvoorbeeld de rituele slachtingen door islamieten. De in ons land door bekommernis om het dierenleed ingegeven slachtregel contrasteert fel met de hedendaagse praktijk van het rituele slachten Niet alleen zijn er thans minder pijnlijke methoden voorhanden – zoals het doden mits voorafgaandelijke verdoving door een schietmasker of electronarcose – maar bovendien brengen de massale rituele slachtingen tijdens het Offerfeest heel wat bijkomend dierenleed met zich. De dieren worden soms in autokoffers vervoerd en naar grote slachtruimtes of naar huis gebracht waar zij geconfronteerd worden met het leed en met de dood van andere dieren. Het omleggen en het vasthouden van het dier – tijdens hetwelk er soms enige tijd gebeden wordt – gebeurt niet altijd met enige bekommernis om wat het dier beleeft en het doorsnijden van de hals door onbevoegden is al evenmin van aard om de pijn van het dier te minimaliseren.

Deze praktijk is in verschillende opzichten in strijd met de algemene strekking van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn van dieren, ook al maakt die wet een uitdrukkelijke uitzondering voor rituele slachtingen, en van de wet van 24 maart 1987 betreffende de dierengezondheid. Naar Belgisch recht:

a. mag er niet zomaar thuis een dier worden geslacht;
b. mag niet eender wie een dier slachten;
c. mag niet eender wie veedieren vervoeren;
d. moeten dieren op de meest pijnloze manier worden geslacht;
e. mogen dieren niet in de aanwezigheid van andere dieren worden geslacht;
f. is het leken verboden om slachthuizen te betreden;
g. mag slachtafval niet bij het gewone huisafval worden gedeponeerd.

In naam van het zogenaamde respect voor de godsdienstvrijheid werden er in Koninklijke Besluiten of in gemeentereglementen uitzonderingen voorzien:

a. gemeenten zoals Gent of Mechelen voorzien in speciale vuilnisbakken en ophaaldiensten voor thuis geslachte dieren tijdens het Offerfeest;
b. gemeenten als Antwerpen zorgen voor infrastructuur – en grote hangar – voor de rituele slachtingen door leken tijdens het Offerfeest;
c. hierbij worden de dieren vaak onprofessioneel getransporteerd, geconfronteerd met reeds geslachte dieren en onprofessioneel gedood.

Het lijdt geen twijfel dat deze praktijken én in strijd zijn met de algemeen geldende juridische regels én in strijd zijn met het dierenwelzijn, én in strijd zijn met de hier geldende zedelijke

opvattingen van dierenwelzijn, waarbij dieren niet (meer) als loutere zaken worden opgevat – er staan straffen op dierenmishandeling – maar waarbij men het vermogen van die dieren om te lijden en te genieten erkent en dit vermogen als moreel en juridisch beschermingswaardig beschouwt. Slechts omdat deze praktijk momenteel juridisch wordt gezien als een godsdienstig voorschrift, dat wordt beschermd door de godsdienstvrijheid, wordt zij niet opgevat als een vorm van dierenmishandeling die zij in andere omstandigheden (indien men bijvoorbeeld, middels de halssnede, varkens, honden of katten zou doden) ongetwijfeld zou hebben.

Het gaat hier er hier niet om dieren, zoals mensen, als rechtssubjecten te benaderen. Het gaat erom zekere dieren – omwille van hun vermogen om te lijden en te genieten , hun vermogen tot zekere bewustzijnstoestanden of omwille van hun hoge graad aan organische complexiteit – het statuut van beschermingswaardige drager van waarde te verlenen, dat mede dient afgewogen tegenover andere beschermingswaardige waarden. De wet op het dierenwelzijn erkent dit, aangezien hij dieren, in tegenstelling tot zaken, het vermogen tot een zeker welzijn toeschrijft. Maar zelfs indien dit niet het geval zou zijn, is dergelijk statuut niet helemaal vreemd aan ons recht. Ook zekere gebouwen, landschappen, monumenten of kunstvoorwerpen worden aan de loutere beschikkingsvrijheid van de mens onttrokken in die zin dat wie er ook de eigenaar van is, niet eender wat met deze goederen mag doen, het weze om esthetische, het weze om ethische redenen.

Beste collega's, waarom heb ik het hier over de rituele slachtingen? Ik doe dit maar om u aan te tonen dat het niet evident is dat deze praktijk thans door de bescherming van de godsdienstvrijheid wordt gedekt. Immers deze vrijheid is, zoals gezegd, niet absoluut. Er dient immers over te worden gewaakt dat fundamentele ethische waarden en mensenrechten niet met voeten worden getreden. Godsdienstige argumenten zijn daarom, in tegenstelling tot morele argumenten, niet doorslaggevend. Waar fundamentele ethische waarden in het geding zijn, zoals de rituele slachtingen en de gelijkwaardigheid van man en vrouw, moet de godsdienst voor de ethiek wijken.

Ik ga afsluiten met volgende retorische vraag: wordt het niet de hoogste tijd dat de politiek-correcte hersenverlamming waaraan het politieke establishment lijdt (en die soms niet verschillend van hun eerdere aandoening ten opzichte van het communisme) ophoudt? Wordt het niet de hoogste tijd dat de politiek dit probleem behandelt zonder valse schaamte? De koloniale expansie, moreel in vraag gesteld omdat men nooit een afdoende rechtvaardiging kon vinden voor het besturen van op duizenden kilometers afstand van gebieden met het koloniale machtscentrum gemeen hadden, dient nu niet om te slaan in een post-koloniale ineenstorting van waardenschalen op eigen terrein.

Hoe kunnen wij als Vlaams parlement in godsnaam een godsdienst gaan financieren, waarvan de doctrine - die door de aanhangers letterlijk wordt geïnterpreteerd - tal van elementaire mensenrechten en fundamentele ethische waarden niet erkent? Nergens in het decreet wordt enige garantie ingebouwd dat de ontvangers van subsidies de mensenrechten of bepaalde ethische principes dienen te erkennen. Al de amendementen van mijn fractie terzake werden zonder veel commentaar weggestemd.

Ik meen dat het dwaas is, en op termijn zelfvernietigend, om alsmaar meer toe te geven tegenover een telegeleide cultuur als de islam die zich niet wil laten integreren in onze samenleving. En dit wil niet zeggen dat wij bekrompen, racistisch, navelstarend of onverdraagzaam zijn. Wij staan – in tegenstelling tot de islam - immers wel open voor verdere

beïnvloeding uit andere windsreken en ook door immigranten. Maar een terugkeer naar middeleeuwse koncepten, om een groep recent aangekomen vreemdelingen ter wille te zijn, heeft niets met naastenliefde of met verdraagzaamheid, maar alles met kortzichtigheid te maken. Niemand is gebaat met de erkenning en subsidiëring van de islamitische godsdienst, het minst nog de immigrant die zich wél wil aanpassen aan onze westerse normen en waarden.

IV. DE VERENIGBAARHEID VAN DE ISLAMDOCTRINE MET DE MENSENRECHTEN

1. De islam is onverdraagzaam en laat zich niet integreren

In tegenstelling tot wat sommige politiek-correcten naïef willen geloven, laat de islam zich niet integreren in onze samenleving. De islam is immers fundamenteel intolerant tegenover andere godsdiensten, de islamitische doctrine plaatst de wetten van de religie boven de rechtsregels van het gastland en erkent de scheiding tussen kerk en staat niet. Islamoloog professor Urbain Vermeulen verklaart dit gebrek aan verdraagzaamheid vanwege de islam als volgt:

"Wanneer de islam andersdenkenden op gelijk niveau zou plaatsen en hun opvattingen als geldig voor discussie aanvaarden, zou dat eigenlijk al een blijk zijn van twijfel aan het geloof van de islam en een begin van ongeloof. Heel die boodschap is eeuwig en onveranderlijk, in het Arabisch ghayr makhloeq, dat betekent ongeschapen. De koran is het eeuwig woord van God. Voor de big bang was God er al, maar ook de koran. Dat wil zeggen dat men bepaalde zaken in de wetgeving niet kan veranderen omdat ze in de koran staan.

De koran is heel duidelijk dat er geen gelijkheid kan bestaan.

- Soera 5, vers 51: „O gij die gelooft, neemt u niet de joden en de christenen tot verbondenen. Zij zijn elkanders verbondenen, en wie van u met hen gemeenschap aangaat (een contract sluit bijvoorbeeld) die behoort tot hen (m.a.w. is geen moslim meer)."

- En in soera 9: „Strijdt tegen hen die niet in God geloven noch in de laatste dag, en die niet verbieden wat God en zijn gezant verboden hebben, tot zij de schatting betalen in onderdanigheid."

Er is dus geen sprake van enige gelijke behandeling. De islam kan alleen maar domineren. En aangezien de moslims niet af kunnen stappen van de eeuwigheidsgedachte van de islam zijn er, als men de doctrine van de islam als criterium neemt, geen perspectieven voor een Verlichting, voor wat wij als tolerantie beschouwen.

In onze landen gebeurt nu iets waarvoor geen doctrine bestaat, namelijk de aanwezigheid van grote moslimgroepen onder een niet-islamitisch bewind. Dit is een van de grote problemen bij de integratie, een probleem waarvoor onze wetgevende vergaderingen te lang blind zijn gebleven. Dit wil niet zeggen dat er geen moslims zijn die privé een ander standpunt innemen, maar dat is wel niet zoals het hoort volgens de leer".

Uit de totale afwezigheid binnen de islamitische doctrine van zelfkritiek en verdraagzaamheid tegenover andere opvattingen en de afwezigheid van enige verlichting binnen de islam, volgt dat islamieten zich volgens diezelfde doctrine onmogelijk kunnen schikken naar de wetgeving van hun gastland. Ik citeer opnieuw professor Vermeulen: *"Als je als gelovige zegt dat een andere ook gelijk heeft, ben je niet meer rechtlijnig in de leer. Het grote probleem met de islam is dat er geen scheiding bestaat tussen kerk en staat. Verdraagzaamheid heeft pas haar intrede gedaan in de christelijke moraal toen dat principe werd aanvaard. Godsdienst*

beheerste sindsdien de maatschappij niet meer volledig. De islam doet dat nog wel. Er zijn in de islamitische wereld geen andere waarden dan de islamitische. Daarom moeten niet-moslims zich in de islamitische wereld schikken naar de regels, normen en waarden van de islam. En hebben moslims in niet-islamitische landen problemen met de plaatselijke regels, normen en waarden." (HLN, 8/9/2002)

Urbain Vermeulen wijst dan ook op de inconsequentie van het beleid: enerzijds voert men een integratiebeleid en anderzijds gaat men nu moskeeën subsidiëren, die de integratie afwijzen. Urbain Vermeulen zegt hierover: *"Je hoort moslims in Europa steeds vaker roepen: 'Wij willen geen integratie, wel segregatie'. Nu wordt steeds meer gepleit voor een eigen moslimidentiteit, voor een godsdienstige minderheid." 'Als wij hier niet kunnen leven volgens onze wetten, dan is de maatschappij waarin wij leven onwettig en moeten wij die niet aanvaarden', is de redenering. Niet-integreren zit fundamenteel ingebakken in de ware islam. Zelfs de meest gematigde moslim moet dat zo aanvoelen." Jaarlijks worden vele tientallen miljoenen euro's besteed aan integratieprojecten. En nu gaat men moskeeën financieren die in vele gevallen de integratie tegenhouden, waar islamieten opgeroepen worden zich niet te integreren?"*

2. De islam en de mensenrechten

De vraag rijst of de islamitische doctrine wel te verzoenen is met de mensenrechten en de democratie. Sommige uit de islamwereld afkomstige allochtonen antwoorden alvast ontkennend.

In de progressieve Nederlandse krant 'De Groene Amsterdammer' stelt de uit Iran afkomstige journalist David Danish: "*De islam stelt zich voortdurend vijandig op tegenover de menselijke rede, rationaliteit en kritische discussie. Zonder deze elementen is democratische, wetenschappelijke en morele vooruitgang onmogelijk. Een individu — een morele persoon — dat rationele beslissingen neemt en morele verantwoordelijkheid aanvaardt voor zijn eigen daden is volgens de islam niet goed bezig. De waarheid is dat de islam geen democratie en mensenrechten kan waarborgen zolang de uitoefening van de sharia voorop staat en zolang er geen sprake is van scheiding van kerk en staat. Aan de andere kant zou een hervormd geloof dat vraag tekens plaatst bij het goddelijk gezag waarop de islamitische instellingen zijn gebaseerd, of dat een poging doet tot rationalistische verzachting, in directe tegenspraak zijn met het wezen van de islam*".

Ook volgens de Nederlandse politica van Somalische afkomst, Ayaan Hirsi Ali, is de islam onverzoenbaar met de westerse democratische waarden, het zelfbeschikkingsrecht en de vrije meningsuiting. Zij stelt dat de islamdoctrine op diverse terreinen strijdig is met de mensenrechten.

Ook Amnesty International wijst op de gespannen verhouding tussen islam en mensenrechten. Op haar webstek vermeldt de organisatie: "Een zaak die het conflict tussen islam en vrijheid van meningsuiting scherp naar voren bracht was die van de Brits-Indiase schrijver Salman Rushdie". De organisatie wijst er ook op dat er maar weinig mensenrechtenverdedigers islamitisch zijn. De website van Amnesty International bevat tevens een tekst over de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, waarin vermeld wordt: "Bij de slotstemming van het comité dat het ontwerp van de verklaring naar de Algemene

Vergadering moest brengen, onthielden de vertegenwoordigers van vier moslimlanden zich van stemming, ze legden uit dat ze geloofden dat het artikel over vrijheid van godsdienst in strijd was met de Koran".

3. De islam en de vrijheid van godsdienst

Een van de facetten van het onverdraagzame karakter van de islam en het gebrek aan respect voor de mensenrechten vanwege de islam is het feit dat een islamiet volgens de islamitische regels zijn geloof niet straffeloos verzaken. Zo werd Ayaan Hirsi Ali die de islam verliet geconfronteerd met doodbedreigingen. Maar al bij al heeft Hirsi Ali nog geluk dat ze in Nederland woont en niet in een islamitisch land waar de sharia geldt. Daar zou het niet bij dreigementen zijn gebleven. Iemand die zich schuldig maakt aan blasfemie en afvalligheid verdient in de ogen van miljoenen moslims immers de dood.

Deze harde houding – dat iemand die aan de islam verzaakt de dood verdient – wordt gesteund door vier wet- of rechtsscholen ('stromingen') die binnen de soennitische islam de jurisprudentie bepalen: hanafieten, malikieten, sjafiieten en de hanbalieten. Eén school maakt een uitzondering voor vrouwen. Die hoeven alleen maar gevangen te worden gezet en dagelijks afgeranseld.

Marokkaanse en Tunesische moslims volgen de malikitische rechtsschool; Turkse, Hindoestaanse en Pakistaanse moslims volgen de hanafitische, en Javaans-Surinaamse en Molukse moslims de sjafiitische. Allen zouden ze moeten erkennen dat blasfemie en geloofsafval - volgens de moslimtheologen lopen die in elkaar over - naar de leer van de islam met de dood dient te worden bestraft. Willen ze tenminste de eigen islamitische jurisprudentie, in meer dan veertien eeuwen opgebouwd, serieus nemen.

De traditie leert: iedere moslim is slaaf van God (ibaad Allah). Hij heeft zich aan Hem overgegeven en is daarmee Zijn bezit geworden. Wie het islamitische geloof vaarwel zegt, onttrekt zich aan Gods bezit en begaat een zware zonde. Tevens brengt hij schade toe aan de eenheid en samenhang binnen de moslimgemeenschap.

In verschillende uitspraken koppelt Mohammed afvalligheid aan de doodstraf. In De Hadith die de overleveringen van het spreken en handelen van de profeet bevat, stelt Abdallah ibn Masoed: *„De Profeet heeft gezegd: 'het is niet geoorloofd het leven te nemen van een moslim (...) behalve in drie gevallen: de ontuchtige die gehuwd of gehuwd is geweest; een leven voor een leven; en degene die z'n godsdienst afvalt en zich afscheidt van de gemeenschap".* Djabir ibn Abdillah citeert de profeet Mohammed over een afvallige vrouw: *„De Profeet zei: 'Het is goed als ze berouw toont. Als ze geen berouw toont moet ze gedood worden'".*

Daarom stellen hanbalieten, malikieten en sjafi'ieten dat moslims die volharden in hun afvalligheid moeten worden terechtgesteld. Wel dienen ze drie dagen bedenktijd te krijgen. Hierbij stipuleren de malikieten dat een sjariarechter eerder tot executie mag besluiten, en vinden sommige hanbalitische juristen dat afvalligen diréct na hun arrestatie moeten kiezen tussen bekeren of hoofd eraf. De hanafieten zijn het hier, wat betreft mannen, helemaal mee eens. Maar vrouwen mogen niet worden gedood. Ze halen daarbij een andere hadith uit de kast (overgeleverd door ene Aboe Joesoef) volgens welke Mohammed zou hebben gezegd: *„Doodt vrouwen niet als ze afvallen van de islam. Men moet ze gevangen zetten, hun de kans*

geven (vrijwillig) terug te keren tot het geloof, en ze (anders) daartoe dwingen". Dit betekent concreet dat de betrokken vrouw elke dag 39 zweepslagen dient te krijgen, net zolang tot ze zich bekeert. De malikieten ten slotte stellen dat afvallige moslima's niet mogen worden gedood zolang ze menstrueren, zwanger zijn of borstvoeding geven. Daarna mag het direct.

Het verbod voor islamieten om van godsdienst te veranderen wordt ook in de praktijk toegepast in de islamwereld. Zelfs in een zogenaamd 'gematigd islamitisch land als Marokko is het bij wet verboden om van godsdienst te veranderen. De christelijke kerken in Marokko worden uitsluitend bevolkt door buitenlanders. Marokkanen zelf mogen geen lid worden van de kerk. Die worden immers verondersteld moslim te zijn én te blijven. Christelijke missie of zending is er verboden, evenals het verspreiden van bijbels in het Berber of het Arabisch. Om te controleren of de Christelijke kerken zich houden aan deze regels, luistert de Marokkaanse geheime politie de telefoongesprekken af en komen ze tijdens diensten controleren of er geen Marokkanen zitten. Er bestaat wel een kerk van tot het christendom bekeerde Marokkanen, maar die moet ondergronds werken. Christelijke Marokkanen die betrapt worden riskeren gevangenisstraffen. Tot zover de regeling in een gematigd islamitisch land. In landen waar de sharia geldt, zoals Saoudi-Arabië, Iran of Soedan, riskeert de berkeerling daadwerkelijk de doodstraf.

4. De islam en gelijkwaardigheid van man en vrouw

Niet alleen is de islamitische doctrine onverdraagzaam, werkt zij de integratie tegen en roept zij op om afvalligen te doden, ook de situatie van de rechten van de vrouw is problematisch binnen de islam. Het dragen van een hoofddoek is veel meer dan een persoonlijke voorkeur van de vrouw, die zich erdoor beschermd weet tegen de begerige blikken van mannen. Het is het symbool bij uitstek van de ongelijkheid der geslachten en de onderdrukking van de vrouw bij de islam. Het is dan ook geen wonder dat bij elke omwenteling, zoals in 1926 in Turkije of recent in Afghanistan, vrouwen de gehate hoofddoek en sluier afwerpen en jubelen over hun nieuwverworven vrijheid en het herstel van hun waardigheid als mens.

Urbain Vermeulen stelt: "*De druk op moslimvrouwen is zeer groot. Die druk gaat niet in eerste instantie uit van moslimvaders, maar vindt zijn oorsprong in moskeekringen met zeer conservatieve en reactionaire opvattingen over de islam. Opvattingen die worden ingevoerd vanuit niet al te vooruitstrevende milieus in het land van herkomst".* Volgens de belangrijkste Vlaamse islamoloog worden islamitische vrouwen dus vanuit de moskeeën onder druk gezet om een hoofddoek of een sluier te dragen, moskeeën die wij nu willen financieren.

In veel moskeeën wordt bovendien gepleit voor een letterlijke interpretatie van de Koran. En volgens die letterlijke interpretatie mag een man zijn ongehoorzame vrouw slaan, kan hij zijn vrouw verstoten en niet andersom, en kan een vrouw maar de helft erven in vergelijking met een man. Ook is het een islamitische vrouw niet toegelaten te huwen met een niet-moslim.

Het Nederlandse parlementslid van Groen-Links, Farah Karimi, die zelf gevlucht is uit Iran, stelt over de positie van de vrouw binnen het islamitisch recht: *"Wie zich verdiept in de Sharia, de islamitische wetgeving, die gebaseerd is op lichamelijke straffen, en de vrouw duidelijk in mindere positie plaatst dan de man, kan niets anders concluderen dan dat de praktijk en de beginselen niet in overeenstemming zijn met het recht op leven, op lichamelijke*

integriteit en de gelijke rechten van mannen en vrouwen. Deze beginselen en praktijken blijven niet beperkt tot het strafrecht of familierecht zoals die in veel landen min of meer letterlijk worden toegepast. Ook in het privé-domein hebben deze beginselen hun werking op de positie van vrouwen".

5. Islamfundamentalisme

Aangezien de islamitische doctrine op tal van vlakken fundamenteel tegenstrijdig is met onze opvattingen over democratie en mensenrechten hoeft het niet te verwonderen dat de het vrije westen vijand nummer 1 is van tal van islamieten. In nogal wat moskeeën worden dan ook fundamentalistische haatpreken gehouden tegen al wie niet islamitisch is, wordt er opgeroepen om het westen ook daadwerkelijk manu militairi te bekampen. Urbain Vermeulen stelt: "*In de moskeeën wordt gepredikt dat de joden van apen en varkens afstammen. Is het omdat vrijwel niemand in het Westen Arabisch kent dat daar zo weinig op gereageerd wordt? Veel mensen in het Westen doen zich voor als kenners van de islam omdat ze er wat over gelezen hebben of in een islamitische land gereisd hebben. Er wordt door die Arabisch-onkundige pseudo-islamkundigen veel onzin verteld maar dat zal niet blijven duren".*

Eind mei 2002 raakte een rapport bekend van het Comité I dat de staatsveiligheid en de militaire inlichtingendienst controleert. Daarin staat letterlijk dat het Comité I "*met verbazing heeft vastgesteld hoe groot de omvang van het islamitisch activisme in België is.*" Volgens de staatsveiligheid zijn dertig van de driehonderd moskeeën in handen van fundamentalisten. Men heeft ook meerdere imams geïdentificeerd die Osama Bin Laden steunen. De staatsveiligheid heeft ook "ontdekt" dat de fundamentalisten vooral migrantenjongeren van de tweede en derde generatie werven. Ze verspreiden ook talrijke pamfletten waarin wordt opgeroepen de bestaande orde omver te werpen en een theocratie te installeren die op de sharia gebaseerd is.

6. Fundamentalisten in de Moslimexecutieve

Politiek-correct wil men het vaak doen overkomen alsof het probleem van het politieke islamfundamentalisme een marginaal randfenomeen is. In werkelijkheid is het dat allesbehalve. Het blijkt dat een zeer aanzienlijk deel van de vertegenwoordigers van de islam in ons land tot de fundamentalistische strekking behoort. Het probleem stelt zich ondermeer bij de samenstelling van de Moslimexecutieve, het orgaan dat voor de overheid nota bene de officiële gesprekspartner van de islam zou moeten zijn.

In december 1998 werden verkiezingen gehouden voor de Moslimraad. Volgens het onderzoek van de Staatsveiligheid hadden maar liefst 29 van de 68 verkozenen banden met radicaal islamitische verenigingen, partijen of bewegingen. Dit antwoordde minister Viseur op een parlementaire vraag van Vlaams-Bloksenator Jurgen Ceder. De verkozenen die openlijk fundamentalistisch waren, zijn achteraf in alle stilte geschrapt. Het was overigens bijzonder merkwaardig dat heel deze "zuiveringsoperatie" in het grootste geheim werd uitgevoerd. Maar daarmee is het probleem niet opgelost. Dat blijkt onder andere uit de getuigenis van de Algerijnse Hawa Djabal, die verantwoordelijk is voor het Centrum voor

Arabische Cultuur in Sint-Joost-ten-Node. In een opmerkelijk interview met Humo stelde zij de manipulaties bij de verkiezing van de Moslimraad aan de kaak: *"De Belgische politieke partijen wisten dat de fundamentalisten de verkiezing voor de Moslimraad naar hun hand zetten. Er gebeurden vreemde dingen: rapporten werden verminkt, er werd gemanipuleerd bij het leven. Maar niemand greep in. Pas toen bleek dat vijftig procent van de kandidaten fundamentalisten waren, werden mensen van de lijst geschrapt. Een schoonheidsoperatie: de nieuwen waren net zo goed fundamentalisten."*

Uit een rapport van de Staatsveiligheid (SV) en de Militaire Veiligheid (ADIV) dat vorig jaar werd geschreven komt het belangrijkste gevaar van het islamfundamentalisme in ons land volgens beide diensten van "*een aantal islamistische elementen binnen de Moslimexecutieve en de Algemene Vergadering van Moslims.*" Deze officiële organen moeten het islamonderwijs organiseren, de imams benoemen en krijgen nu ook een belangrijke rol in de erkenning van de islamitische gemeenschappen. Volgens de Staatsveiligheid "*verspreiden*" – en ik citeer hier het rapport - *"deze radicale elementen een reactionaire visie op de islam. Hun visie botst met ons integratie-idee en met de gelijkheid van man en vrouw. Ze proberen al deze organen te infiltreren om de subsidies op te strijken".*

7. Conclusie

Gegeven de onverdraagzaamheid van de islamitische doctrine, het niet aanvaarden van godsdienstvrijheid, het gebrek aan gelijkwaardigheid van man en vrouw binnen de islam, de belemmering die de islam vormt voor de integratie van de hier aanwezige vreemdelingen, de prominente positie die de fundamentalisten innemen binnen de islamitische gemeenschappen, is het in de huidige situatie niet wenselijk dat men nu overgaat tot subsidiëring van de islam.

Indien een meerderheid van dit parlement desondanks toch zou willen overgaan tot subsidiëring, zouden wij eerst de garantie moeten hebben dat van onze gulheid geen misbruik wordt gemaakt door islamfundamentalisten om afbreuk te doen aan onze democratische verworvenheden. Tenminste zou eerst een grondig onderzoek moeten worden gevoerd naar de inhoud van de boodschap die in moskeeën wordt verkondigd en ook naar de inhoud van de islamitische doctrine. Het debat over wat kan en niet kan, moet vervolgens publiek wordt gevoerd en wel in dit parlement.

Ik hoop dat iedereen het met mij eens kan zijn dat we - vooraleer er van enige subsidiëring sprake kan zijn - de garantie moeten hebben dat de erkende islamitische gemeenschappen zowel naar woord als naar daad de mensenrechten zullen respecteren. Van politieke partijen wordt verwacht dat zij het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens in hun statuten inschrijven en beloven de bepalingen ervan te eerbiedigen. Een soortgelijke eis zou ook tenminste moeten worden gesteld als voorwaarde voor religies om subsidies te ontvangen.

V. LAAT DE ISLAM ZICH WEL VATTEN BINNEN DE STRUCTUREN VAN HET DECREET?

1. Inleiding

De islam is niet eenvoudig te vatten binnen één structuur. Een verhoging van het aantal leden van het comité van de islamitische gemeenschap kan zorgen voor een . Dezelfde regelingen die gelden voor de organisatie van de rooms-katholieke eredienst, moeten ook de werking en de organisatie van de islam regelen, met dat voorbehoud dat de islamitische eredienst provinciaal georganiseerd is in plaats van gemeentelijk.

Dat de islam zich laat vatten binnen deze structuren is een illusie. De islam is immers grondig intern verdeeld, veel meer dan de andere godsdiensten. De islam is verdeeld in tal van mekaar bestrijdende stromingen en sekten. De aanhangers van deze stromingen en sekten staan elkaar in de thuislanden – Iran, Irak, Pakistan, Marokko, Turkije, Afganistan, Pakistan,... – vaak zelfs naar het leven. Dit is niet het geval in de andere godsdiensten.

Een en ander is ondermeer het gevolg van het feit dat de islam geen centraal gezag kent en geen clerus, iets wat wel bestaat binnen het christendom. Een probleem dat bovendien van essentieel belang is om het belang van de onderlinge verdeeldheid binnen de islam te begrijpen, is het feit dat de islam geen verlichting heeft gekend, zoals onze – joods-christelijke – beschaving. Iedere strekking binnen de islam heeft zijn waarheid en is fundamenteel onverdraagzaam tegenover andere strekkingen of sekten. Afvalligen dienen gestraft te worden. Er worden geen compromissen gezocht tussen de verschillende strekkingen, maar het is het recht van de sterkste dat geldt. De strijd tussen de verschillende islamitische strekkingen wordt dan ook beslecht door middel van geweld.

Niet alleen is de islam verdeeld in tal van elkaar bekampende religieuze stromingen, de islamitische gemeenschap in België is ook strak etnisch georganiseerd. Ook dit vormt een bijkomende handicap om de aanhangers van de islamitische strekkingen te vatten binnen één structuur. Op de website 'Centrum voor Islam in Europa' lezen we van de hand van Herman De Ley: *"Tegen de achtergrond van een grote onderlinge diversiteit, zowel inzake denominaties of richtingen als inzake nationaliteiten (met binnen de nationaliteiten vaak nog verdere opsplitsingen, vanuit regionaal, lokaal of etnisch oogpunt), werden de moskeeën meestal opgericht op mono-etnische of nationale basis en worden zij beheerd door één religieuze denominatie".*

In diverse teksten wordt zelfs gesteld dat de etnisch-religieuze verdeeldheid binnen de islam zo strak is dat tot de islam bekeerde Belgen vaak hopeloos moeten zoeken naar een moskee waar ze terechtkunnen. Hierbij geef ik een – limitatief – overzicht van de voornaamste spanningsvelden, zowel etnisch en religieus, binnen de islam.

2. De etnische scheidingslijn: Marokkanen, Turken en Koerden

Om te beginnen is er de etnische scheidingslijn. De twee grootste groepen van hier aanwezige moslims zijn de Marokkanen en de Turken. Officieel telde België op 1 januari 2002 90.642

Marokkanen en 45.866 Turken. Het aantal Marokkanen en Turken in ons land kende het afgelopen decennium echter een sterke dalende trend, gezien de vele nationaliteitsverwervingen. Als men de website van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding mag geloven, ligt het aantal etnische Marokkanen en Turken in ons land nog eens zo hoog als het aantal mensen dat daadwerkelijk (nog) over die nationaliteiten beschikt.

De verschillende etnieën hebben hun eigen geloofstraditie. Zowel de Marokkanen als de Turken zijn overwegend soennitische moslims (op de Turkse Alevieten na, dat zijn sjiieten), maar de Turken volgen de hanafitische rechtsschool, de Marokkanen de malekitische. Daarnaast kent de islam nog de sjaäfitische en de hanbalitische school.
De moskeeën zijn strikt op etnisch-nationale basis gestructureerd.

Daarnaast zijn er ook de Koerden, die zowel in Turkije als Syrië - en tot voor enige tijd ook in Irak - vervolgd worden en ook in ons land vaak op gespannen voet leven met de Turken of Arabieren. Veel Koerden zijn overigens Alevieten, maar daar kom ik straks nog op terug.

3. Politieke verdeeldheid binnen de etnische groepen

De Turken

Maar ook binnen de etnisch-nationale groepen heerst er allesbehalve eenheid. In Turkse kringen concurreren Diyanet-moskeeën met die van Milli Görüs. De eerste groep is rechtstreeks verbonden aan het ministerie van Religieuze Zaken in Turkije. Dat stelt de moskeeën een imam ter beschikking, die door de Turkse overheid wordt betaald. De Diyanet-moskeeën zijn sterk Turks-nationalistisch, zozeer zelfs dat een portret van Kemal Atatürk, de vader van de moderne Turkse staat, in hun gebedsruimten niet ongewoon is. Naast de Diyanet-moskeeën zijn er de moskeeën van Milli Görüs. Milli Görüs is een internationale fundamentalistische Turkse beweging die religie opnieuw een centrale rol wil toebedelen in het dagelijks leven. Het gaat zelfs zover dat de ene strekking soms een moskee opricht als reactie op de oprichting van een moskee van de andere strekking (van de Gentse Selim Camii-moskee in de Rietstraat bijvoorbeeld wordt beweerd dat ze een reactie was op de opening van de moskee van Milli Görüs (Tevhid Cami) in de Victor Frisstraat).

De progressieve Nederlandse krant de Groene Amsterdammer meldde over de tweespalt in de Turkse islamgemeenschap: "*Voor de vereniging van alle islamieten in één zuil zijn de nationale, theologische en sociale verschillen ook veel te groot. De meeste Turkse moskeeën zijn verbonden met het Turkse Directoraat voor Godsdienstzaken, het Diyanet, dat imams en koranleraren naar Nederland uitstuurt en betaalt. De bemoeienis van de Turkse ambassade en Diyanet-functionarissen maakt dit netwerk tot een specifiek Turkse aangelegenheid. De Turkse moskeevereniging Milli Görüs zet zich daarentegen juist af tegen deze staatsislam*".

De Marokkanen

Binnenin de Marokkaanse gemeenschap zijn er dan weer twisten tussen Marokkanen en Berbers. Om aan te tonen hoe groot de verdeeldheid tussen deze twee Marokaanse bevolkingsgroepen is, volstaat het om Mohammed Talhaoui, vertegenwoordiger van de berberbelangen, te citeren:

"Onze vijf jaar durende onafhankelijkheid zorgt nog steeds voor haat. In de jaren 1957, 1958 en 1959 vond er een ware genocide plaats onder de Riffijnen. Duizenden en duizenden mensen werden gewoon afgeslacht door het leger. Maar dat kunnen wij niet wijsmaken aan de Vlaming. Hier worden wij nog steeds als Marokkaanse economische migranten beschouwd. Terwijl we in feite politieke vluchtelingen zijn. We krijgen hier dus de verkeerde 'behandeling', om het zo maar eens uit te drukken".

"De Nahima Lanjri's, de Chokri Mahassines, de Temsamani's, en wat loopt hier nog allemaal rond van bekende mensen die in sleutelposities zitten, dat zijn allemaal Arabieren. Om van de Jahjah's nog te zwijgen. Zij spreken geen woord Berbers".

"De Marokkaanse koning Mohammed VI bijvoorbeeld, die moeten wij niet. Hij heeft ooit stenen naar zijn kop gekregen toen hij ons gebied bezocht. Hij is verwant aan de Saoedi-Arabische familie. Spreekt een taal die 80 procent van de bevolking van Marokko niet of nauwelijks verstaat. Hij steunt op een kleine minderheid van Arabieren die ooit vanuit Andalousië naar hier werd verdreven. En toch bepaalt hij de Marokkaanse identiteit. Leg dat maar eens uit aan de mensen... Marokko heeft nog altijd een koloniaal bestuur. Dat kan niemand ontkennen".

"Net zoals een pastoor moet ook een imam te midden van de mensen staan en hun leven leven. Dan pas zal hij de islam kunnen uitleggen aan de mensen die hier leven met hun problemen van hier. Maar we hebben geen eigen imams, ze worden ons gezonden en kennen daardoor onvoldoende de context. En in vele gevallen kennen ze niet eens onze taal, spreken ze alleen Arabisch."

4.Religieuze verdeeldheid binnen de islamgemeenschap

Inleiding

Er zijn etnische scheidingslijnen, maar er is ook de religieuze verdeeldheid, die zoals ik hierna zal aantonen in veel landen zelfs leidt tot bloedige conflicten tussen de islamitische stromingen onderling. De zogenaamde 'Oemma' (gemeenschap van de islam) of de 'Daar-al-Islaam' (gebied van de islam) is dan ook eerder een fictie. De islam kent inderdaad een diepe en eeuwenlange verdeeldheid.

Er is zelfs een uitspraak van Mohammed bekend gebleven die zegt: "Het Jodendom kent 71 verschillende groeperingen, het Christendom 72, en de Islam 73. van al die 73 groeperingen zullen alleen de aanhangers van één gered worden: alle anderen zullen naar de hel gaan". Er zijn diverse geleerden geweest die 72 'ketterse' stromingen binnen de islam aangewezen hebben.

De islamwereld bestaat uit een grote verscheidenheid aan bewegingen en strekkingen met soms erg uiteenlopende religieuze visies. Al deze verschillende bewegingen leveren nogal wat kritiek op elkaar, en geleerden uit diverse bewegingen publiceren fatwas (opinies) tegen de fatwas (opinies) van de andere geleerden.

Zelfs ettelijke groeperingen die zichzelf wel als Islamitisch beschouwen, en zich bedienen van eigen afwijkende vertalingen van de Koran, maar die door een meerderheid der islamieten al lang niet meer erkend worden als behorende tot de Islam en die door hen als een andere godsdienst aanzien worden.

Het centrale punt hier is dat de Moslimwereld geen uniform geheel is, en dat wat een of andere beweging verkondigt niet noodzakelijk representatief is voor wat de meerderheid van de Moslims geloven en soms zelfs door andere groeperingen fel gecontesteerd wordt, getuige waarvan talrijke publicaties van Islamitische groeperingen die kritiek leveren op elkaar. Wat de ene Moslimgroepering verkondigt, kan door de andere Moslimbeweging verworpen worden als onislamitisch of zelfs anti-Islamitisch.

De soennieten

Het Soennisme is de hoofdstroming van de islam. Soennieten noemen zichzelf "*diegenen die naast de Koran ook het voorbeeld van Mohammed volgen en die de ware gemeenschap van moslims vormen*". Ten minste 90% van alle moslims, ook die in het westen leven, zijn soennitisch. Het woord Soenna is Arabisch voor 'traditie'. Soennitische moslims volgen de traditie die gebaseerd is op het leven van de profeet van de Islam, Mohammed. De Hadith, een verzameling overleveringen van het spreken en handelen van de profeet, heeft naast het heilige boek van de moslims, de Koran, groot gezag voor soennieten.

Het soennisme is evenals het sjiisme ontstaan vanuit de strijd om de rechtmatige opvolging van de Mohammed, die begon na zijn dood in het jaar 632. Die strijd ging tussen aanhangers van Mohammed's neef en schoonzoon Ali en die van de kaliefen. De soennieten zijn volgelingen van de laatsten. De eerste kalief was Mohammeds schoonvader, vriend en trouwe volgeling Aboe Bakr.

Na de eerste vier gekozen kaliefen was het grote schisma binnen de islam een feit en kwam het kalifaat in handen van opeenvolgende soennitische dynastieën, de Oemajjaden en de Abbassiden. Hun invloed strekte zich via veroveringsoorlogen binnen enkele generaties uit van Spanje (de Pyreneeën) tot aan de Punjab in oostelijk India.

Soenni theologie wijkt op bepaalde punten af van dat van de sjiieten: onder meer de 'al Maghdi' (islamitische messiaanse figuur) en de rol van de imam, voor soenni's niet veel meer dan de leider van het vrijdagse gebed in de moskee. Eén der hoofdkenmerken van de soennieten is dat de gelovige rechtstreeks tegenover God staat en dat de gemeenschap haar leider zelf aanwijst.

De soennieten kennen vier rechtsscholen die elkaar als evenwaardig erkennen. Binnen de gemeenschap van de soennieten hebben zich geen afsplitsingen voorgedaan, hoewel ook daar puriteinse en modernistische stromingen bestaan. De bekendste puriteinse beweging is die van de wahhabieten, ontstaan in de 18de eeuw in Centraal-Arabië en nu nog de officiële leer van Saoedie-Arabië. De in de 19de eeuw in Voor-Indië ontstane Ahmadiyya-beweging, die een sterk missionair karakter heeft, wordt door officiële islamitische instanties met argwaan bekeken.

De sjiieten

De belangrijkste religieuze minderheid binnen de islam zijn de sjiieten. Bij de dood van de derde kalief, Osman (656), begint de sektevorming wanneer Ali, neef en schoonzoon van Mohammed, tot kalief wordt gekozen, een beslissing die aangevochten wordt door Moeawija uit het Mekkaanse geslacht van de Omajjaden. De sjiieten (aanhangers van Ali) splitsen zich af en van hen splitsen zich weer de charidjiten af.

Maar een minderheid (de sjiat Ali of partij van Ali) verdedigde de stelling dat de opvolgers van Mohammed nakomelingen van de profeet moesten zijn. Ali werd in 661 in Mekka vermoord. De belangrijkste soennitische vertegenwoordiger vestigde daarop een kalifaat in Damascus, het Omayaden-kalifaat. Een zoon van Ali, Hoessein, voerde een guerrilla tegen de Omayaden maar werd in 680 verslagen en gedood in Kerbala.

De sjiieten houden geen rekening met de Soenna en volgen enkel de Koran. De sjiieten gaan ervan uit dat Mohammed wel een opvolger had gekozen en dat er dus een erfelijk recht van opvolging is. Voor hen is het niet de gemeenschap die de leider aanwijst, maar is het Gods wil dat het leiderschap toegewezen is aan de nakomelingen van de schoonzoon van Mohammed: Ali. Zij vertegenwoordigen 10 % van de moslims.

In de loop van de geschiedenis zijn de sjiieten in een aantal sekten verdeeld geraakt, waarvan de ismailiten een eigen kalifaat in Caïro hebben gevestigd (de Fatimidendynastie van 969 tot 1170) en revolutionaire bewegingen als karmaten en assassijnen hebben voortgebracht. De imamieten vormen de grote meerderheid van de bevolking van Perzië en sinds de 16de eeuw tot nu toe is deze tak van de islam daar de staatsgodsdienst.

Op het moment is ca. 90% van de moslims soenniet, de resterende 10% sjiiet op een kleine groepering charidjieten in Oman en Noord-Afrika na. Sjiieten vindt men vooral in Iran, Irak (ca. 55% van de bevolking), Syrië, Libanon, Palestina en Jemen. Van de sjiieten hebben zich in de 11de eeuw de Droezen (Syrië, Libanon en Palestina) afgescheiden.

In het midden van de 19de eeuw ontstond in Perzië het babisme als een sjiitische vernieuwingsbeweging, waaruit uiteindelijk het bahaisme is voortgekomen.

De Alevieten

Een op zichzelf staande stroming is de vrijzinnige Alevitische islam. Alevieten voorstaan scheiding van kerk en staat en gelijkwaardigheid van seksen. Ze gaan niet naar de moskee en geloven niet in de goddelijke openbaring van de koran. Voor alevieten aanbidt elke godsdienst dezelfde god. Alevieten aanvaarden geen kledingsregels, houden geen ramadan en sturen hun kinderen naar openbare scholen. Veel alevieten zijn de politieke en religieuze onderdrukking in Turkije ontvlucht.

Het Alevitisme is een sjiitische stroming. Binnen het sjiitisme zijn er verschillende richtingen. De grootste sjiitische richting erkent een reeks van twaalf rechtmatige imams (opvolgers in de lijn van Mohammed), waarvan Ali de eerste is en zijn zonen Hasan en Huseyin de tweede en derde zijn. De twaalf imams zijn ook voor de Alevieten heel belangrijk. De zesde imam, imam Cafer-i Sadik, heeft voor de Alevieten bovendien een speciale betekenis, omdat hij als eerste het Alevitisme in een boek heeft geschreven.

In de loop van de tijd zijn er tussen het Soennisme en het Alevitisme tal van religieuze verschillen ontstaan. Het Alevitisme werd op de meeste plaatsen onderdrukt, maar bleef als

een strijdende stroming voortbestaan en heeft met name in de 14e, 15e en 16e eeuw talloze protestbewegingen gevoerd. Ook de Alevieten in Turkije hebben een lange geschiedenis als minderheid in strijd tegen de staat. In de 15e eeuw maakte onder leiding van sjah Ismail een beweging haar opmars die sjiitische ideeën uitvoerde. Deze beweging vond veel aanhang onder een deel van de Anatolische bevolking, de Alevieten.

Sjah Ismail veroverde grote gebieden en vormde een ernstige bedreiging voor het Soennitische Rijk. De Alevieten, die Ismail steunden, werden zodoende ook als een bedreiging gezien door de Ottomaanse sultans. Zij werden als staatsgevaarlijk beschouwd. Een eerste reeks massavervolgingen diende zich aan, waarbij talloze Alevieten gemarteld en vermoord werden. Het Alevitisme in Turkije is echter altijd een volksreligie gebleven, in strijd tegen het heersende (Soennitische) religieuze en politieke stelsel. De verschillen tussen de Alevitische en Iraans-sjiitische geloofsbeleving en geloofsuitoefening zijn inmiddels erg groot; in feite verschilt het Alevitisme net zoveel van het Iraans sjiitisme als van het Soennisme.

De meeste Alevieten zijn afkomstig uit Turkije. Naar schatting draagt hun aantal zo'n 30% van de Turkse bevolking. Dat betekent dat er in Turkije ruim 20 miljoen Alevieten wonen. Hiertoe behoren zowel Turken als Koerden. Het Alevitisme als een wereldbeschouwing, geloofsovertuiging en cultuur heeft zijn oorsprong in de grote volksverhuizingen van Turkse stammen vanuit Centraal-Azië naar Anatolië in de 9e en 10e eeuw.

Hoewel het Soennisme en het Alevitisme beiden tot de islam behoren, zijn de verschillen tussen deze twee stromingen erg groot. Dit geldt niet alleen voor de religieuze uitleg van de islam; de Alevieten hebben hun eigen cultuurbeleving, religieuze uiting en levensbeschouwing. De belangrijkste kenmerken van het Alevitisme houden in: een verwerping van de meeste islamitische gebruiken; de dagelijkse 'namaz' (gebeden), het vasten en het bidden in moskeeën inbegrepen.

Het Alevistisme is geen vastomlijnde leer. De Alevieten zijn niet zozeer gebonden aan allerlei regels en wetten. In Alevitisme staat de mens centraal. Het is een humanistisch filosofie. De belangrijkste regels waar Alevieten zich aan moeten houden, zijn dan ook van humanistische en eerbare aard. Dit betekent dat de mens zich van al het slechte moet onthouden, zoals: liegen, kwaadsprekerij, stelen en overspel. Om tot God te komen, om God te gedenken, is het noodzakelijk om ook de goddelijke essentie in de mens te erkennen. Daarom staat het geloof in de mens centraal in het Alevitisme. Dit geloof is alleen mogelijk wanneer het er in de samenleving menselijk aan toegaat, dat betekent: democratisch en humanistisch. De imam Ali en Haci Bektas Veli (mysticus, humanist en filosoof die in de 13^{e}-14^{e} eeuw in Turkije leefde) waren een belichaming van deze principes. Het principe 'ieder mens te accepteren en te respecteren zoals hij/zij is', geldt niet in de laatste plaats voor de geloofsbeleving van iemand. De Alevieten hebben een groot respect voor ieders geloof en belijdenis, wat ook zijn of haar overtuiging moge zijn. Iedereen is vrij zijn geloof te beleven zoals hij/zij verkiest; er zijn geen verplichte gebeden en geen vaste regels. Niet God, maar de mens is de wetgever op aarde. Alleen met betrekking tot de religieuze vragen is de Aleviet ondergeschikt aan een geloofswaardige leraar, een dede. De mensheid is door God geschapen. Ieder mens is een schepping van god. Vrede en solidariteit, eenheid en broederschap onder de mensen staan bij de Alevieten dan ook hoog in de vaandel.

De Alevieten beschouwen ontwikkeling en vooruitgang niet als iets slechts, maar juist als iets wat de mensheid ten goede kan komen. Dat wil zeggen, voor zover deze ontwikkelingen een

bijdrage kunnen leveren aan vrede, rechtvaardigheid en een betere relatie tussen de mensen in de wereld. Haci Bektas Veli heeft eeuwen geleden al gezegd: 'De weg die niet leidt tot ontwikkeling van de mensheid (door de wetenschap) eindigt in het donker'. De Alevieten hechten dan ook veel waarde aan onderwijs. Haci Bektas Veli heeft in een aantal spreuken de nadruk gelegd op het belang vergaren van kennis voor iedereen, zowel voor mannen als vrouwen. Zo heeft hij bijv. gezegd: 'Een volk dat geen kansen geeft aan de ontwikkeling van vrouwen, is een volk dat niet bestaat'. Voor Alevieten is de ontwikkeling van vrouwen en mannen even belangrijk. Zij vormen immers samen de mensheid. Er moet geen onderscheid gemaakt worden; mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig.

Alevieten ondernemen niet de reis naar Mekka en erkennen diegenen die dat wel gedaan hebben niet als speciaal 'heilig', zoals in andere takken van de islam. Het idee van gebeden in de islam is in het Alevitisme vervangen door een gebeurtenis, 'Cem' genoemd, waar de mannen, vrouwen en kinderen van de leefgemeenschap bij elkaar komen en over verschillende onderwerpen discussiëren, liedjes zingen en samen een speciale dans uitvoeren, de 'semah' genaamd.

Behalve een religieuze betekenis heeft de cem ook een sociale betekenis. Tijdens de cem worden onderlinge geschillen in de gemeenschap besproken en opgelost en wordt de eenheid en solidariteit in de gemeenschap bekrachtigd. De religieuze leider van de gemeenschap, de dede, die het best omschreven kan worden als een enkeling, die nog het meest lijkt op een dorps-wijze, vervult tijdens de cem een belangrijke rol. Tij-dens de cem wordt er onder andere over de Alevitische leer gesproken, worden er religieuze liederen, begeleid door een of meer saz (dit is een luit) gezongen, en wordt de semah (een religieuze, rituele dans, die verschillende vormen kent met elk een bijzondere betekenis) door mannen en vrouwen samen gedanst. Ook buiten het kader van de cem nemen de liederen, begeleid door de saz een belangrijke plaats in bij de Alevieten.

Een interessant kenmerk van het Alevitisme is de hoge status van vrouwen. In de ontwikkeling van het Alevitisme hebben vrouwen een belangrijke rol gespeeld. Alevieten, door de betere positie van vrouwen in hun gemeenschap, worden als eerbaar verdacht gezien door islamitische fundamentalisten.

In Duitsland vormen de Alevieten ongeveer 20% van de immigranten van Turkse origine. Ook in Vlaanderen leven er Alevieten. In België zouden er ongeveer 16.000 Alevi's zijn. Organisatorisch, zijn Alevitische verenigingen gegroepeerd binnen de Belgische Federatie van Alevi Verenigingen (*Belçika Alevi Birlikleri Federasyonu*). In bv. Antwerpen is er gemeenschap van Turkse Alevieten, met een eigen cultureel centrum dat tot doel heeft het Alevitische geloof en het Alevitische cultureel erfgoed in stand te houden en onder de mensen bekend te maken.

5. Intra-islamitische conflicten

Wanneer er binnen de islam een Verlichting zou hebben plaatsgevonden – zoals bij het Christendom – zouden deze conflicten nog beheersbaar zijn. Dit is echter niet het geval met de islam. Iedere strekking beschouwt zijn boodschap in 2004 daarom nog steeds als absoluut, eeuwig en onveranderlijk. Conflicten tussen de verschillende strekkingen worden met wapengweld beslecht. Een overzicht:

- *Iran*: In de jaren '80 woedde een bloedige oorlog tussen Irak en Iran, dat juist het toneel was geweest van de zogenaamde "islamitische revolutie"van Ayatollah Khomeini. De sjiitische strekking werd in Iran aangenomen als staatsgodsdienst. In Irak was de soennitische dictator Saddam Hoessein aan de macht die de soennieten bevoordeelde en de sjiieten in zijn land discrimineerde. Ondermeer deze religieuze factoren waren oorzaak van de golfoorlog.

- *Irak*: In Irak vormen de sjiieten ongeveer 54 tot 60 procent van de bevolking en 70 procent van de Arabische moslims. Politiek werden ze onder Saddam Hoessein overvleugeld door de soennitische minderheid, waartoe ook Saddam behoorde, en vervolgd. Na de val van de dictator konden de sjiieten voor het eerst weer in het openbaar godsdienstplechtigheden houden. Een van de uitdagingen voor het nieuwe Irak is de sjiitische meerderheid meer macht geven zonder de soennieten te marginaliseren.Dit loopt niet van een leien dakje. Op 2 maart 2004 vielen in Irak minstens 143 doden bij aanslagen op sjiieten in Kerbala en Bagdad. De schuldigen voor de aanslagen tegen de sjiieten werden onmiddellijk gezocht bij de soennitische minderheid (de Baath-partij of Al-Qaeda) in Irak. De sjiietische imam Sheikh Nazar Al-Timimi stelde: "Het zijn de wahabieten die hierachter zitten",. "Hun positie over de sjiieten is algemeen bekend."

- *Pakistan*: In Pakistan is, in tegenstelling tot Irak, de meerderheid van de bevolking soennitisch. Het land heeft echter ook een sjiitische minderheid. Sjiieten in Pakistan zijn geregeld doelwit van aanslagen. Op 2 maart – de dag van de aanslag in Irak - openden onbekenden in de Pakistaanse stad Quetta het vuur op een sjiitische menigte die de religieuze feestdag. Zeker 37 feestgangers overleefden de schietpartij niet. Tijdens de processie herdachten de sjiieten de marteldood van imam Hussein, de kleinzoon van profeet Mohammed, in de 7e eeuw. Ook vorig jaar kwamen al 48 Pakistaanse sjiieten om het leven toen ze werden neergeschoten tijdens een gebedsdienst bij een moskee.

- *Turkije*: De Alevieten zijn een religieus/culturele minderheid die geconfronteerd wordt met discriminatie in alle takken van het maatschappelijk leven. De Alevieten zijn altijd een minderheid geweest in het door soennieten gedomineerde Turkije. Alevieten zijn door de eeuwen heen vervolgd en gediscrimineerd. Als gevolg daarvan moesten ze hun geloof vaak verborgen houden. Toen Ataturk van Turkije een republieke staat maakte, juichten de Alevieten dit toe. De Alevieten hebben secularisme altijd geprefereerd boven de sharia-wetgeving (wetgeving van de Koran). De Alevieten hoopten voortaan op basis van gelijkheid, zonder gediscrimineerd te worden, aan het culturele, sociale en politieke leven van Turkije deel te kunnen nemen. Hoewel de positie van de Alevieten sinds Ataturk enigszins verbeterd is, is zij nog steeds niet goed te noemen. Alevieten worden vandaag de dag nog steeds gediscrimineerd.

Eind december 1978 drongen bendes radicale soennieten de stad Kahraman-maras en andere steden binnen. De deuren van de huizen en zakenpanden van Alevieten werden gemerkt met rode kruisen. Later gingen leuzen tegen Alevieten en `ongelovigen' roepende bendes als een dolle tekeer in de straten, Alevitische mensen uit hun huizen sleurend en over de honderden mensen vermoordend: mannen, vrouwen en kinderen. Bovendien werden duizenden mensen ernstig gewond en de meeste huizen en eigendommen van Alevieten verwoest. Duizenden mensen vluchtten voorgoed uit de steden weg. Terwijl het bloedbad aan de gang was, stond het leger en militaire rijkspolitie aan de kant.

Vandaag de dag werpt de Alevitische gemeenschap zich, met haar afwijzing van de eigenmatige aspecten van de islam en haar verdraagzaamheid, op als een bolwerk tegen

pogingen van elementen binnen en buiten de huidige Turkse regering om het islamitisch fundamentalisme op te leggen in het land. Daarvoor volgt de Turkse regering een politiek, die mensen met een Alevitische achtergrond berooft van fundamentele mensenrechten en tweedeklas burgers van hen maakt.

6. De mislukking van de moslimexecutieve: een les

Ook met betrekking tot de samenstelling van de moslimexecutieve bleek dat de verschillende islamitische strekkingen onmogelijk in staat waren op een fatsoenlijke manier met elkaar samen te werken. Op 20 maart titelde Gazet van Antwerpen dan ook: 'Moslimexecutieve is gewoon een ramp'. Islamoloog Urbain Vermeulen verklaart: *"Zo'n centraal orgaan is in strijd met de islamitische geplogenheden en vraagt onvermijdelijk om machtsstrijd, intriges en complotten. Zo komt het dat sommige leden zich ontpoppen als fundamentalisten. Zij zien de islam in de eerste plaats als een geheel van voorschriften, waarvan ze de toepassing ook naar België willen overbrengen".*

De samenstelling van de Moslimexecutieve ging inderdaad gepaard met aanhoudende problemen. Het Centrum voor de Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding moest eraan te pas komen om de verkiezingen voor deze executieve te organiseren. Om de interne problemen op te vangen werden op voorhand verdeelsleutels opgesteld met betrekking tot het aantal mandaten binnen de Executieve. Zij moesten aan de vier grote groepen ("Marokkanen", "Turken", "Anderen" en "Belgen") een vertegenwoordiging garanderen die beantwoordde aan hun demografisch gewicht. En dan nog waren de problemen niet van de baan: wederzijdse boycot, processen en pesterijen tussen de verschillende leden kenmerkten de werking van de Executieve.

	Marokkanen	Turken	Anderen	Belgen
Geregistreerd	182.416	102.217	36.932	(20.000?)
Constituante	28	16	12	12
Executief	7	4	3	3

In het eerder vermelde artikel in Gazet van Antwerpen over de mislukking van de Moslimexecutieve (GVA, 20/03/2004), wijt professor Urbain Vermeulen deze mislukking aan het ontbreken van een centraal gezag enerzijds en de etnische organisatie van de islam in ons land anderzijds. Van de zeven verkozenen uit Vlaanderen bleven er uiteindelijk amper drie over.

Ik citeer professor Vermeulen in verband met de mislukking van de Executieve: *"In het christendom – katholiek, orthodox en anglicaans – heb je altijd een principe gehad van hiërarchie, een symbolisch hoofd of centraal gezag. Er bestaat niets van die aard in de islam. Niemand die bepaalt wat de juiste leer is of wat niet. Gevolg is dat alle interpretaties mogelijk zijn. Iedereen heeft gelijk ofwel niemand heeft gelijk. Moslims kennen niet onze cultuur van*

overleg en zoeken naar compromissen. Niemand zal toegeven, want dat wordt als een vernedering beschouwd"..

Over de etnische organisatie binnen de islam zegt hij: "*De islam zegt dat hij universeel is, maar in de praktijk valt hij uiteen in tal van stromingen, met als meest bekende de soennieten en de sjiieten, op hun beurt onderverdeeld in diverse groepen. Met als meest rigoureuze richting de Whahabieten van Saudi-Arabië die nu zoveel onrust zaaien. Welk soort islam iemand aanhangt wordt nu bepaald door de plaats waar hij geboren is. De moskeeën in Europa zijn niet geografisch, maar etnisch georganiseerd, gericht op de interpretatie van de islam van hun land van herkomst".*

7. Conclusie

Ik stel voor dat we lessen trekken uit de mislukking van de moslimexecutieve en uit de wijze woorden van Urbain Vermeulen. Het gaat niet op om de islam snelsnel in structuren te gieten om haar politiek-correct toch maar de nodige subsidies te kunnen toekennen, zonder een goed begrip van de islam, de islamdoctrine, de organisatie van de islam en haar strekkingen. De uitleg van Urbain Vermeulen tijdens de hoorzitting bij de voorbereiding van dit decreet, deed terzake heel wat vragen rijzen. Ik stel voor dat we de artikels 230 tot 272 van het huidige decreet schrappen, zodat hieromtrent eerst duidelijkheid bestaat.

Jan Penris | Filip Dewinter | Chris Verougstraete

Roland Van Goethem | Mathieu Boutsen | Hilde De Lobel